

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

POLITIA

Вісник наукових робіт молодих вчених

ВИПУСК №1

Івано-Франківськ – 2019

Редакційна колегія:

Марчук В. В., доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри політичних інститутів та процесів;

Дерев'янка С. М., доктор політичних наук, професор кафедри політичних інститутів та процесів;

Климончук В. Й., доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології;

Геник М.А., кандидат історичних наук, доцент кафедри політичних інститутів та процесів

Кобець Ю. В., кандидат політичних наук, викладач кафедри політичних інститутів та процесів;

Мадрига Т. Б., кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних інститутів та процесів;

Матвієнків С. М., кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних інститутів та процесів;

Мищук М. Б., кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних інститутів та процесів.

Рекомендовано до друку на засіданні кафедри політичних інститутів та процесів ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», протокол №4 від 14 листопада 2019 р.

Відповідальність за зміст і редакцію матеріалів несуть автори та наукові керівники.

POLITIA. Вісник наукових робіт молодих вчених. Івано-Франківськ, 2019. Випуск №1. 77с.

© ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

© 2019

ЗМІСТ

Вінтоняк Д. А. , студентка 2-го курсу спеціальності «Політологія» Факультету історії, політології і міжнародних відносин Науковий керівник – Міщук М. Б. , кандидат політичних наук, доцент ПОЛІТИЧНИЙ КОНФЛІКТ: ПРОБЛЕМА ПОПЕРЕДЖЕННЯ АБО ПСИХОПРОФІЛАКТИКИ6	6
Дукач Н.Ю. , студентка 3-го курсу спеціальності «Політологія» Факультету історії, політології і міжнародних відносин Науковий керівник – Монолатій І. С. , доктор політичних наук, професор ПСЕВДОМЕНШИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА УКРАЇНІ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ11	11
Головчинський Н. І. , студент 4-го курсу спеціальності «Політологія» Факультету історії, політології і міжнародних відносин Науковий керівник – Матвієнків С. М. , кандидат політичних наук, доцент ЛОКАЛЬНА ВІЙНА І ВОЄННИЙ КОНФЛІКТ: СУТНІСТЬ ПОНЯТЬ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ19	19
Головчук Ю. М. , студент 4-го курсу спеціальності «Політологія» Факультету історії, політології і міжнародних відносин Науковий керівник – Геник М.А. , кандидат історичних наук, доцент УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПРИМИРЕННЯ В ПОЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КОНФЕДЕРАЦІЇ НЕЗАЛЕЖНОЇ ПОЛЬЩІ23	23
Дебенко О. В. , магістрантка I року навчання спеціальності «Політологія» Факультету історії, політології і міжнародних відносин Науковий керівник – Геник М.А. , кандидат історичних наук, доцент УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПРИМИРЕННЯ У ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ БОГДАНА СКАРАДЗІНСЬКОГО30	30
Жук Л.С. , студентка 2-го курсу спеціальності «Політологія» Факультету історії, політології і міжнародних відносин Науковий керівник – Геник М.А. , кандидат історичних наук, доцент ПРОБЛЕМА ЕФЕКТИВНОСТІ МИРОТВОРЧИХ АКЦІЙ33	33
Качуровська І. О. , студентка 2-го курсу спеціальності «Політологія» Факультету історії, політології і міжнародних відносин Науковий керівник – Матвієнків С. М. , кандидат політичних наук, доцент ЗМІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ37	37
Косьмій В.Р. , магістрант I року навчання спеціальності «Політологія» Факультету історії, політології і міжнародних відносин Науковий керівник – Кобець Ю.В. , кандидат політичних наук, викладач	

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ УКРАЇНИ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ХХІ СТ.....	41
Лелет Я. Т. , студент 2-го курсу спеціальності «Політологія» Факультету історії, політології і міжнародних відносин Науковий керівник – Мадрига Т. Б. , кандидат політичних наук, доцент	
ПРОБЛЕМИ ЛЕГІТИМНОСТІ І ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ.....	46
Максимів Ю. Б. , студентка 4-го курсу спеціальності «Політологія» Факультету історії, політології і міжнародних відносин Науковий керівник – Матвієнків С. М. , кандидат політичних наук, доцент	
СИМВОЛІЧНА ПОЛІТИКА: СУТНІСТЬ, ЗМІСТ ТА УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	52
Мейхер О. О. , магістрант I року навчання спеціальності «Політологія» Факультету історії, політології і міжнародних відносин Науковий керівник – Дерев'янку С. М. , доктор політичних наук, професор	
ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПРІОРИТЕТ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КУРСУ.....	57
Нагірняк Д.В. , студентка IV курсу спеціальності «Політологія» Факультет історії, політології і міжнародних відносин Науковий керівник – Марчук В. В. , доктор історичних наук, професор	
ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД (ОТГ).....	61
Никорович Ю.-А.І. , магістрант I року навчання спеціальності «Політологія» Факультету історії, політології і міжнародних відносин Науковий керівник – Климончук В. Й. , доктор політичних наук, професор	
РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ФОРМУВАННЯ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	66
Прокопів Т. В. , студентка 4-го курсу спеціальності «Політологія» Факультету історії, політології і міжнародних відносин Науковий керівник – Матвієнків С. М. , кандидат політичних наук, доцент	
СЕРЕДНІЙ КЛАС ЯК ОСНОВА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	70

Шевчук Т.М., студентка 4-го курсу спеціальності «Політологія»
Факультету історії, політології і міжнародних відносин
Науковий керівник - **Міщук М.Б.**, кандидат політичних наук, доцент
РЕФЕРЕНДУМ ЯК ФОРМА ПРЯМОЇ ДЕМОКРАТІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ І
ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД.....74

ПОЛІТИЧНИЙ КОНФЛІКТ: ПРОБЛЕМА ПОПЕРЕДЖЕННЯ АБО ПСИХОПРОФІЛАКТИКИ

*Вінтоняк Д.А.,
студентка 2-го курсу
спеціальності «Політологія»
Факультету історії,
політології і міжнародних відносин*

*Науковий керівник -
кандидат політичних наук, доцент
Міщук М.Б.*

На сьогоднішній день конфлікти є невід'ємною складовою функціонування будь-якого суспільства і одним з видів соціальної взаємодії. І чим складнішою вона є, чим більше розмежований соціум, чим вищим є рівень свободи та плюралізму, тим частішими є неспівпадіння, іноді заперечення інтересів, цілей і, відповідно, більше джерел для конфліктів.

Метою наукової розвідки є дослідити психологічний аспект політичного конфлікту, проаналізувати первинну і вторинну профілактику конфліктів.

Соціально-політичні конфлікти стали об'єктом вивчення вітчизняних соціологів порівняно недавно. Починаючи з кінця 80-х - початку 90-х років і до сьогодні, у цьому напрямку працюють Є.Головаха, В.Казаков, О.Стегній, А.Бандурко, В.Друзь, О.Даніліян, А.Пойченко.

Термін «політичний конфлікт» – це зіткнення, протиборство різних соціально-політичних сил, суб'єктів політики в їх прагненні реалізувати свої інтереси, пов'язані з боротьбою за здобуття або утримання влади, обумовлене протилежністю їх політичних інтересів і цінностей.

Порівняно з усіма іншими видами конфліктів, політичний конфлікт має свою специфіку: його домінантою є боротьба за владу. Це відкрите або приховане протистояння цих сторін внаслідок відстоювання ними взаємовиключних інтересів, цілей, позицій, суджень чи поглядів. При цьому кожна з конфліктуючих сторін вважає себе правою і рішуче вступає в боротьбу за свої інтереси. Конфлікти виникають через протилежність інтересів і соціальних установок людей, вони потребують обов'язкового

розв'язання, оскільки без цього неможливе нормальне функціонування соціальної групи, колективу.

Виділяється первинна і вторинна профілактика конфліктів. При цьому обидва види профілактики і попередження конфліктів припускають необхідність як зовнішніх (перш за все, організаційних і управлінських заходів), так і внутрішніх або власне психологічних застережливих заходів. Первинна психопрофілактика конфліктів припускає перш за все психологічну освіту і розвиток потенційних або реальних учасників. Повторна психопрофілактика конфліктів припускає безпосередню роботу в групах ризику, напруги, протидорства, в групах з високим потенціалом конфліктності та ескалації конфліктів [1].

В профілактичній роботі по попередженню конфліктів використовуються різноманітні види і методи психотерапії, у тому числі і активні методи типу ігрових психотехнік, тренінгових психотехнологій та аутотренінгів, методи групової психотерапії тощо. Популяризація психологічних знань в області психології конфліктів і конфліктології дає представлення людям про те, що конфлікт – це важко вирішувана суперечність, завжди пов'язана з гострими емоційними переживаннями, викликана зіткненням інтересів, потреб, несумісних мотивів, цілей тощо.

Істотним в попередженні і профілактиці конфліктів є визначення закономірностей, через які вони виникають і розгораються, а знання цих закономірностей дозволяє усунути конфліктні ситуації і, відповідно, конфлікти в «самому зародку». Так, ряд авторів вважають, головну роль у виникненні конфліктів відіграють так звані конфліктогени або все, що може сприяти і сприяє конфлікту. Конфліктогенами називають слова, дії (або бездіяльність), поведінкові акти або поведінка в цілому, що може привести до конфлікту.

Конфліктогени несуть в собі психологічну схильність до ескалації конфліктів і по суті кожний конфліктоген можна віднести до однієї з трьох психологічних першопричин:

- прагнення до переваги;
- вияв агресивності;
- прояв егоїзму.

На конфліктоген звичайно відповідають схожим або більш сильним конфліктогеном. Закономірність ескалації конфліктогенів тісно пов'язана з образами, витиснутими психотравмами дитинства, переживаннями їх, стереотипами з поведінки батьків, прагненням компенсації психологічних

програшів, бажанням зняти роздратування, захистивши себе, відповівши образою на образу. При цьому відповідь звичайно не слабша, а, як правило, сильніша, «із запасом». Таким чином, сила конфліктогенів стрімко зростає.

Важливим в становленні у особи умінь і навиків протидії в спілкуванні конфліктогенам і відсутності схильностей до їх продукування і ескалації є розвиток психологічної атракції й позитивного іміджу, які сприяють продуктивному і безконфліктному спілкуванню.

Під психологічною атракцією розуміється створення психологічної привабливості однієї людини для іншої як ділового партнера. Атракція особистості як суб'єкта спілкування виникає як результат емоційного ставлення, оцінка якого викликає цілий ряд почуттів і має прояв у вигляді специфічної соціальної установки на іншу людину як на партнера. Психотехніки формування атракції як системи психологічних (вербальних або невербальних) технік і прийомів, містять передавання партнеру з по спілкуванню сигналів, які ним сприймаються (усвідомлюються або не усвідомлюються), але які мають для нього емоційно позитивне значення. Виникають такі сигнали переважно у сфері підсвідомого, але в значній мірі вони формують позитивне відношення до їх походження, тобто до ініціатора спілкування або відправника сигналів.

Конструктивне вирішення конфлікту можливо лише в процесі ефективного спілкування конфліктуючих сторін. Люди, коли знаходяться в негативних емоційних станах, в напрузі, в підвищено збудливому настрої, не можуть контролювати свій стан, переживання принижень, образ та ін. І не можуть не тільки зрозуміти, але й навіть почути один іншого. Все це є наслідком неконструктивного спілкування, нераціональної і нерозумної поведінки людей. Під технологіями конструктивного спілкування розуміють такі методи, прийоми і засоби спілкування, які в повній мірі забезпечують взаємне розуміння та емпатію партнерів по спілкуванню та можливих учасників конфліктів [2].

Особливе місце серед технологій ефективного спілкування в конфліктах займають цільові установки учасників конфлікту. Це пов'язано зі суттєвим протиріччям у самому процесі такого спілкування. З одного боку, учасники відчують особливу потребу в тому, щоб зрозуміти один одного. З іншого боку, такому взаєморозумінню заважає відсутність довіри між людьми, їх замкненість, яка зумовлена самозахистом та побоюванням образ. Тому для забезпечення конструктивного спілкування в конфлікті

насамперед бажано створювати атмосферу взаємної довіри, сформувати у себе установку на співробітництво.

Вважається, що конкуренція, викликає конкуренцію, замкненість та недоброзичливість – те ж саме, а довіра та прагнення зрозуміти іншого найчастіше знаходять таку ж саму позицію у відповідь.

Основний зміст технологій конструктивного спілкування в конфліктній взаємодії зводиться до дотримання наступних правил і норм спілкування [4]:

- бажано концентрувати увагу на протилежній стороні, за змісті її повідомлення;
- необхідно уточнювати, чи правильно Ви зрозуміли як загальний міст інформації, так і її окремі складові й деталі;
- бажано надавати іншій стороні у перефразованій формі зміст прийнятої інформації;
- у процесі прийому інформації бажано не перебивати того, хто говорить, не давати поради, не нав'язувати рішень, не критикувати, не оцінювати, не відволікатись тощо. Це бажано робити тільки після отримання інформації та її уточнення;
- бажано добиватися, щоб Вас почули та зрозуміли. Зберігайте послідовність надання та отримання інформації. Не впевнившись у точності прийняття інформації іншою стороною, бажано не переходити до нової інформації;
- використовуйте невербальні засоби комунікації: частий контакт очей; кивання головою на підтвердження, розуміння і надання зворотного зв'язку; застосування діалогічних прийомів зворотного зв'язку [3].

Позитивний ефект також дає обмін змістом емоційних переживань у процесі спілкування, у першу чергу змістом позитивних переживань. Надаючи інформацію про свої образи, переживання, учасники отримують розрядку. Але такий обмін повинно здійснюватися у спокійній формі, а не у формі образ і звинувачень. Така технологія визначається як технологія раціоналізації емоцій та як одне з провідних правил самоконтролю емоцій під час конфліктних ситуацій. Однією з причин небажаних емоційних реакцій учасників конфліктів є зниження їх самооцінки. Неадекватність емоційної поведінки в цьому випадку пояснюється одним з механізмів психологічного захисту – регресією. Щоб виключити емоційні реакції,

бажано підтримувати високий рівень самооцінки у себе та у інших учасників конфліктної ситуації.

Підсумовуючи, зазначимо, що основними методологічними орієнтирами у вивченні соціально-політичного конфлікту виступають: системний аналіз цього явища, який передбачає розгляд даного конфлікту як взаємодії суб'єктів політики на різних рівнях, у різних формах, під впливом різних факторів; чітке виявлення його предмета і суб'єкта. Проблема попередження або психопрофілактики конфліктів останніми роками набуває особливої актуальності і значної практичної значимості. Оскільки, набагато доступніше і «дешевше» у зв'язку з витратами ресурсів і різноманітністю витрат, здійснювати не тільки і не стільки перетворення і вирішення конфліктів, скільки попереджати їх виникнення, тобто застосовувати превентивні психологічні засоби та дії з попередження й запобігання конфліктів.

Список використаних джерел

1. Бандура А.М., Друзь В.А. Конфліктологія / А. М. Бандура, В. А. Друзь. – Харків : Фоліо, 1997. – 335с.
2. Гришина Н.В. Психологія конфлікту / Н. В. Гришина. – СПб. : Питер, 2000. – 464 с.
3. Егидес А.П. Психологічна корекція конфліктного общення / А. П. Егидес // Психологічний журнал. – 1984. – № 5. – С. 52-62.
4. Хасан Б.И. Конструктивна психологія конфлікту / Б. И. Хасан. – СПб. : Питер, 2003. – 287 с.

ПСЕВДОМЕНШИНИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ ТА УКРАЇНІ: СПІЛЬНЕ ТА ВІДМІННЕ

*Дукач Н.Ю.,
студентка 3-го курсу
спеціальності «Політологія»
Факультету історії,
політології і міжнародних відносин*

*Науковий керівник –
доктор політичних наук, професор
Монолатій І. С.*

В умовах глобалізації, інтеграції та бурхливого розвитку демократичних процесів, що є невід'ємними атрибутами ХХІ століття, дослідження теми «псевдоменшин» є особливо актуальним. Адже, вивчивши причини, особливості виникнення подібних рухів, ми можемо відрізнити політичну спекуляцію, від природнього процесу етногенезу. Що є важливим фактором в контексті збереження цілісності як країн Європейського Союзу, так і самого Союзу зокрема.

Такі чинники сьогодення як гібридної війна, військові дії РФ проти України, повинні стимулювати українських дослідників особливо активно досліджувати питання такої псевдоменшини як «підкарпатські русини». Адже, вже були спроби з боку РФ за рахунок даного руху дестабілізувати політичну ситуації в регіоні у 2014 році. Велика кількість дослідників вважають даний рух штучно створеним, як ще один спосіб русифікації України на теренах Заходу. І той факт, що в 2014 році у «Кремля» нічого не вийшло не означає, що питання знято. Навпаки, у 2014 році воно набуло своєї актуальності знову, бо цілком ймовірно, що це не остання спроба такої «дестабілізації», що надзвичайно близька до сепаратизму.

Перед тим, як перейти до порівняльного аналізу, слід визначити поняття «псевдоменшин». Псевдоменшини — несправжні, вигадані й тимчасові етноси, які виникають в період політичної кон'юнктури, не несуть національних ідей і зникають із зміною політичної ситуації[1, с.59]. До основних ознак псевдоменшин К. Галушко відносить наступні:

- Причину їхнього виникнення не можна з'ясувати ні етнологічними, історичними чи лінгвістичними чинниками. Зазвичай, у розгортанні подібних «рухів», політичних спекуляцій зацікавлені певні політичні кола, які намагаються використати приналежність особи до

конкретної етнічної спільноти у своїх цілях. В історичному минулому однією з таких невдалих спроб були дії українських поліщуків з Полісся 1931 р. виділити себе в окрему етнічну групу.

- Псевдоменшини зазвичай мають невеликі можливості для підтримання розвитку власної «етнічності», у них відсутня соціологічна структура, яка власне забезпечує функціонування меншин.

- Також важливою ознакою є відсутність або майже повна відсутність конституційної наповненості, оскільки не існує самих інституцій (ЗМІ, політичні, культурні організації, тощо). Адже, за наявністю подібних інституцій часто визначається наявність самої меншини.

- Відсутність етнічного коріння та літературної мови. Адже для існування будь-якої нації необхідною умовою виступає функціонування її літературної мови, її кодифікація. Ця ознака характеризує певну штучність псевдо меншин [1,с.61].

Варто зазначити, що у всіх спробах з утворенням псевдоменшин, особливо наголошується на їхній дискримінації та утисках, на пригнобленості як таких, але конкретних фактів не наведено, оскільки їх просто не існує.

Вже довгий час до яскравих прикладів псевдоменшин в ЄС та Україні більшість дослідників зараховують підкарпатських русинів (Україна) та кашубів(Польща).

Підкарпатські русини. Процеси демократизації, національно-етнічного ренесансу на початку 90-х років охопили і населення Закарпаття, яке прагнуло до етнічного самоусвідомлення, самовиявлення різних етнічних ідентичностей, відродження історичної пам'яті, мови, місцевих традицій, духовних цінностей, відродження національно-культурних товариств [9].

Закарпаття майже півтора століття було пограниччям таких держав, як Київська Русь, Польща, Чехія та Угорщина. Відразу після розпаду Австро-Угорщини перед Закарпаттям виникло питання про входження до нової країни. Спочатку Закарпаття мало увійти до складу України, що підтвердив Всеукраїнський з'їзд у січні 1919 р., але поєднання з Україною тоді було неможливе, бо в українців не було військової сили і пізніше воно увійшло до Чехо-Словацької Республіки під назвою Підкарпатська Русь. У другій половині XIX ст. у політичному русинізмі виникла течія «москвофільства», представники

котрої були об'єднані навколо культурно-освітнього товариства О. Духновича і закликали карпатських русинів-українців обстоювати свою спільність з російським народом [2,с.32].

Лютий 1990 р. - у зверненні до населення Закарпатської області було проголошено необхідність утворення Товариства карпатських русинів і зазначалось, що «русини є окремим народом і не являються частиною ні російського, ні українського, ні білоруського народів»[1, с,63]. У зверненні ставились вимоги національного відродження русинського народу, його історії, мови, культури, звичаїв, традицій, функціонування шкіл з русинською мовою викладання, формування вільної економічної зони, припинення міграції населення. Висувались і вимоги утворення держави Підкарпатська Русь, щоправда, в складі України та в негайному запровадженні офіційної русинської мови.

Так як характерним для ідеологів «політичного русинства» ставити під сумнів назву русин-українець, вони проголошують, що русини — це не українці, що між ними немає нічого спільного. Зокрема, П.Р.Магочі всіляко намагається обґрунтувати існування «окремої русинської нації» зі всіма потрібними «об'єктивними» характеристиками: окремою мовою, історичними традиціями, територією, звичаями, заявляючи, що русини — «суть народностнов меншинов». Він рішуче заперечує примордіальність українськості русинів й виступає проти застосування назви «українці»[3,с.147].

В умовах, загальнополітичної кризи у 2007 році, русинським ідеологам вдалось реалізувати сесію Закарпатської обласної ради, де обговорювалось питання етнічної належності русинів і було ухвалено рішення про внесення національності «русини» до переліку національностей Закарпатської області (71 з 75 депутатів).

Потім, в 2008 році було прийнято «Акт незалежності від України» з одночасним зверненням Д Сидорова(одного з лідерів руху) та Росії і Чехії з проханням визнати суверенність русинської держави. За їхнім планом Закарпаття повинно була стати чимось схожим на Придністровську область.

У 2012 році була спроба відокремити та інституціонувати «русинську мову» через законопроект «Про засади державної мовної політики», за яким для надання мові національних меншин статусу регіональної необхідно, об 10% населення регіону визнано її рідною. Закон було ухвалено 5 червня, 2012 року, про те 27 липня Мукачівська міська

рада прийняла звернення до Президента України, у якому попросила утриматись від підписання Закону та з проханням накласти вето на цей Закон.

В умовах, що склались в Україні у 2014 році, прихильниками даного руху(П. Гецько) були спроби політичної дестабілізації в регіоні, планування сепаратистських дій яку вчасно було зупинено СБУ. Так, сепаратисту працювали на сайтах електронних ресурсів «Голос Карпат», «Голос країни» [5].

Таким чином, можна прослідкувати, що в своїх вимогах автономії «підкарпатські русини» оперували «мовним питанням», протиставленням східноукраїнського та західноукраїнського населення, ставленням до минулого, геополітичними орієнтаціями (Росія).

Русинофільські видання постійно спекулюють економічному становищі краю: «Утворити незалежну нейтральну Республіку Підкарпатську Русь, дістати повну політичну і економічну незалежність», супроводжувались начебто шовіністичною політикою уряду незалежної України, етноцидом, скерованим проти русинів.

Так, наприклад, Русинській оброді вдалося кодифікувати русинську літературну мову, якою нині видають двомісячник «Русин», двотижневики «Народны новинкы» та «Info Русин». Цими виданнями на сьогодні видано понад сто книжкових публікацій. Русинською мовою транслують щоденні радіопередачі та щомісячні телепередачі, паралельно з українською [5].

У Пряшеві було засновано Музей русинської культури, а при Пряшівському університеті – Інститут русинської мови та культури. Існує Спілка русинських письменників Словаччини, Об'єднання інтелігенції русинів Словаччини, Спілка русинської молоді Словаччини, Академія русинської культури та півдесятка інших організацій. Об'єднує їх Словацька асоціація русинських організацій, яка входить до складу Світового конгресу русинів[9].

Кашуби. Ще одним прикладом превдоменини є кашуби (від кашуб. Kaszëbi; пол. Kaszubi; нім. Kaschuben), які проживають на південному узбережжі Балтійського моря, в районі сучасного польського міста Гданськ, Польща [6,с.1].

За даними перепису населення в Республіці Польща 2002 року, тільки 5,1 тис. осіб за національністю позиціонують себе, як кашуби. Ряд дослідників обумовлюють цю цифру відсутністю у переписі 2002 року можливості обрати обидві графи (польську та кашубську), адже більшість

кашубської спільноти ідентифікує себе подвійною ідентичністю – польсько-кашубською. Така ситуація, на думку дослідників, зокрема О.Сегеди, дає підстави сумніватись у етнічному самовизначенні кашубів та створює підґрунтя вивчення цієї народності, як етнографічної групи у складі польського етносу [7,с.130]. В цьому контексті, кашубську спільноту можна окреслити як «псевдоменшину».

Проте, у переписі 2011 року населенню була надана можливість обирати подвійну ідентифікацію, світ побачив реальну чисельність цієї спільноти. Так, за даними Центрального статистичного офісу Польщі, станом на 2011 рік в країні налічувалось 229 тис кашубів. З них 213 тис обрали подвійну, польсько-кашубську, приналежність, а 17 тис ідентифікувались, виключно, як кашуби [10,с.40].

Найдавніші спогади про Кашуби походять з XIII ст. Тоді, у 1238 році, у письмових джерелах (документі Папи Гжегожа IX) цей термін вживається для латинського позначення титулу Богуслава, Кашубського князя (*dux Cassubie*). Обидві назви: географічна й етнічна (кашуби як жителі Кашуб) з'являються вперше в документі князя Гданського Помор'я Святополка 1248 року, де він скаржиться папському легату Якубу на свого брата Самбора, що той пішовши зі своїх любушевських земель до «Кашуб», пустошив звідти «за допомогою кашубів» його землі [7,с.131].

Упродовж XX ст. в житті кашубської етнічної групи відбувалися величезні зміни в політичній, суспільно-економічній та культурній сферах. На його початку кашуби жили у Прусько-німецькій державі, що була ворожо наставлена до них, як, утім, і до всіх поляків. Потім у міжвоєнний період їх розділили на три частини – більшість кашубів жила в Другій Речі Посполитій, друга частина – на території вільного міста Гданськ, третя опинилася на німецьких землях. зазнали під час Другої світової війни в контексті «деполянізації» кашубська еліта була майже повністю винищена, для чого було створено перший концентраційний табір у Польщі Stutthof. Від травня 1942 року кашубів примушували вносити свої дані до Списків Німецької Національності (*Niemiecka Lista Narodowościowa (DVL)*) – і, як наслідок, вони мусили потім служити в німецьких військах. Саме тому вже після Другої світової війни багато кашубів було насильно вигнано з Польщі самими поляками. Після падіння комуністичного режиму в Польщі спостерігається поглиблення інтересу до історії, етнографії та етнічної самосвідомості кашубів [10,с.43].

Процес національного відродження кашубів розпочався в кінці XIX — на початку XX ст., коли в їхньому середовищі сформувався новий соціальний прошарок — інтелігенція. В цей час з'явилися перші публікації, присвячені історії, мові та культури Західного Помор'я. З цим процесом пов'язані також перші спроби створити національні музеї, які розглядались як засіб порятунку національної культури. На сьогодні на Кашубах можна відвідати десятки музеїв та скансенів, розташованих, здебільшого, у кашубських селах і містечках. Найбільші з них — Кашубський етнографічний парк (Kaszubski Park Etnograficzny) у с. Вдзидзе Кішевське та Музей словінського села (Muzeum Wsi Słowińskiej) у с. Клюки, Кашубський національний музей (Muzeum Kaszubskie) у Картузах. Відкри/ то також Музей кашубської ке/ раміки (Muzeum Ceramiki Kaszubskiej) у Хмельні та інші [8].

Порівняно із русинами, кашубам притаманна власна мова. Так, у 80-х і 90-х років XX століття це підтвердили соціологічні дослідження. Було встановлено що найбільший ступінь «іншості», відмінності від решти поляків у свідомості кашубів пролягає вздовж мовної ідентифікації. Однак, сьогодні, після входження кашубської мови у публічну сферу, проявляються протилежні тенденції, і маркери ідентифікації цього народу зміщуються у бік походження та родинних зв'язків .

Кашубська мова сьогодні єдина в Польщі має статус регіональної. Цей статус закріпила за нею ч.2 ст.19 Закону «Про національні та етнічні меншини та про регіональну мову» від 6 січня 2005 р.[6,с. 4]. Важливо, що значна частина закону стосується саме вживання регіональної (кашубської) мови в публічному просторі.

Деякі дослідники, серед яких М. Мосора, вважають що однією з причин відсутності видимих претензій на автономію є той факт, що кашубська спільнота у регіоні все ще відчуває себе «економічно неповноцінною» у межах польської економіки. Проте, М. Мосора зазначає, показники економічного приросту дозволяють зробити позитивні прогнози на найближчі роки, адже мало які європейські регіони сьогодні можуть похизуватись подібним економічним зростанням Тому, можна припустити, зміцнення економіки регіону дозволить кашубській спільноті окреслити економічний маркер іншості та заявити про це із новою силою та амбіціями.

Висновок. Проаналізувавши особливості історичного виникнення та розвитку прікарпатських русинів та кашубів, можна помітити більше

відмінних рис ніж спільних. Адже, кашуби мають історично так і культурно доцільніші і більш обґрунтовуючі засади, аби претендувати на «іншість», коли в русинів вони є більш розмитими, досить нечуткими. Обидві групи мають ознаки псевдоменшин, але в русинів вони помітні більш яскраво(зокрема, виникнення в період політичної кон'юктури та вплив зовнішніх чинників на формування), в випадку кашубів це складніше, адже останні мають свою досить давню історію та мову, що ускладнює віднесення їх до псевдоменшин як таких і викликає ряд суперечок.

Цікавими є «подвійні стандарти» обох спільнот. У кашубів це представлено двома протилежними напрямками в плані автономії регіону - одні відстоюють автономію, інші позитивно ставляться до інтеграції у польське середовище. В Україні це помітно із утворенням євроатлантичний напрямку, який сформувався у 2016 році, в віхах Руху підкарпатських русинів. Так, русини поділились на «проросійських» та тих, що підтримують євроатлантичні настрої України. Такий «дуалізм» ще раз засвідчує про штучність даних рухів, оскільки справжня меншина характеризується наявністю чіткого усвідомлення приналежності та чітким усвідомленням цілей, які співпадають із цілями спільноти, з якою вона себе асоціює, тому в ній відсутні розгалуження на даній основі.

Спільним для обох рухів є і те, що в науковій літературі на даний момент домінує думка про визначення що кашубів, що підкарпатських русинів як етнографічних груп відповідних етносів. На основі цього обидві спільноти доцільно вже відносити до псевдоменшин. Адже, культурні відмінності у побуті, звичаях та традиціях, наявність власного діалекту – це все ознаки етнографічних груп, а не етносу як окремої спільноти.

Таким чином, можна дійти висновку, що дана тема є актуальною для дослідження і в ХХІ століття, в контексті впливу даного процесу на суверенітет, цілісність та особливості етнічної мозаїчності України та країн Європейського Союзу. В свою чергу, якісні зрушення в дослідженні русинства, допоможуть спроектувати вдалу регіональну політику України, яка з часом інтегрувала б жителів Закарпаття в українську спільноту і, таким чином, забезпечила б підвищення рівня національного усвідомлення та національної єдності на теренах Західної України.

Список використаних джерел

1. Євтух В., Трощинський В., Галушко К. Етносоціологія: терміни та поняття : навч. Посібник / В. Євтух , В. Трощинський , К. Галушко. – К.: УАННП «Фенікс», 2003. – 179с.
2. Зан М. Етнічні процеси на Закарпаті в сучасну добу / М. Зан // Народна творчість та етнографія. – № 1, 2010. – С.31-42.
3. Забродський М. Вітчизняна та зарубіжна історіографія про етнічну ідентичність русинів карпатського регіону у ХІХ – на початку ХХ ст. / М. Забродський // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету ім І. Огієнка. Історичні науки. – 2012. – Т. 22. – С. 146-154.
4. Михайловський Ю. Сова А. Москвофіли та український національний рух у Галичині в кінці ХІХ – поч.ХХ ст.: погляд крізь приму сучасності / Ю. Михайловський [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/11655/1/Mykhalsky_Yu_Sova_A_Moskovofily_ta_ukr_nats_rykh.pdf
5. Мосора. М. Особливості сучасної політизації кашубів. С. 1 – 6.
6. Сегеда О. Кашуби: дорога з небуття / О. Сегеда // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 4-5. – С. 129-133.
7. Сегеда О. Кашубські музеї та скансени в Західному Помор'ї Польщі / О. Сегеда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/40380/11-Segeda.pdf>
8. Ярмоленко М. Політичне русинство в конструюванні штучної еднтичності Закарпаття / М. Ярмоленко // Гілея: науковий вісник: Збірник наукових праць.- К., 2015. - № 93. – С. 348 – 353.
9. Bednarek A. Religijność a tożsamość kaszubska na przykładzie młodych Kaszubów. Zarys zagadnienia w świetle literatury i wstępnych badań antropologicznych. Etnografia. Praktyki, Teorie, Doświadczenia. – 2015. – №1. – S. 40-58.

ЛОКАЛЬНА ВІЙНА І ВОЄННИЙ КОНФЛІКТ: СУТНІСТЬ ПОНЯТЬ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

*Головчинський Н.І.,
студент 4-го курсу
спеціальності «Політологія»
Факультету історії,
політології і міжнародних відносин*

*Науковий керівник –
кандидат політичних наук, доцент
Матвієнків С. М.*

Актуальність теми полягає в тому, що збройні конфлікти і війни – перманентна світова проблема. Мільйони людей були і є безпосередніми учасниками цих подій та їхніми жертвами. На жаль, не оминула ця трагедія і молоду українську державу. Військова агресія Російської Федерації проти України, анексія Криму та розв’язання війни на Сході держави наприкінці лютого 2014 р. стали серйозним випробуванням для українського народу та Збройних Сил України. Локальні війни і воєнні конфлікти становлять сьогодні одну з основних загроз як для національної, так і для міжнародної безпеки. Нові реалії вимагають нового осмислення змісту таких понять і категорій, як «локальна війна» і «воєнний конфлікт». В науковій літературі спостерігаються дуже різні підходи до означеної проблематики. Це пояснюється переважно різницею у трактуванні змісту понять «локальна війна» і «воєнний конфлікт». Для наукової класифікації локальних війн і воєнних конфліктів потрібно узагальнити, перш за все, визначення поняття «війна» [3, с. 214].

Найбільш системного вигляду положення про війну набули у творах К. Клаузевіца. Карл фон Клаузевіц (1780–1831) – прусський генерал, військовий реформатор та природжений воєнний теоретик. Його посмертно надрукований шедевр «Про війну» (1832) залишається єдиною важливою працею на цю тему, написаною західним автором. У праці «Про війну» він обґрунтовує діалектичний зв’язок війни з політикою. «Дійсна війна» в його розумінні є продовженням політики «втіленого розуму держави», котра реалізує «всезагальну ідею війни» в межах потреб державної політики. К. Клаузевіц підкреслює, що війна є не просто

продовженням політики держави, а продовженням політики засобами збройного насильства. «Війна, – заявляє Клаузевіц, є... актом насильства, що має на меті змусити противника виконати нашу волю... [Вона] є не тільки політичним актом, а й дійсним знаряддям політики, продовження політичних відносин, але іншими засобами». За словами Клаузевіца, «абсолютна» війна «потребує примату політики», інакше кажучи, підпорядкування засобів війни цілям зовнішньої політики. Це і є справжнім посланням праці «Про війну» [9, с. 214-216].

У політологічному енциклопедичному словнику війна розуміється як збройна боротьба між державами (їх коаліціями) або соціальними, етнічними та іншими спільнотами; засіб боротьби за світову гегемонію та захист національних інтересів [1, с. 79].

Термін «локальна війна» з'явився наприкінці 1950-х років. В США Г. Кіссінджер та його однодумці виступили з «концепцією обмеженої війни» та визначили її як міжнародний збройний конфлікт, що розгортається відносно невеликими силами двох-трьох держав, ведеться з обмеженими політичними і воєнними цілями, внаслідок чого вона може бути лімітована за територією, бойовими силами і засобами, що застосовуються, та часом [6, с. 7, 10]. Локальна війна є обмеженим за політичними цілями і розмахом ведення воєнних дій, збройним зіткненням між двома чи кількома державами, що зачіпає їхні політичні, економічні, національні, територіальні, етноконфесійні та інші інтереси. Характерними її рисами є обмежений просторовий розмах ведення воєнних дій, участь у ній незначних за чисельністю військ (сил), застосування звичайної зброї. До локальних війн відносять також внутрішньодержавні та громадянські війни [4, с. 23].

«Воєнний конфлікт» – досить поширене поняття, яке використовується як у повсякденні, так і в офіційних документах, наукових працях, публіцистичній літературі. Воно вживається разом з різними предикатами: «обмежений», «локальний», «регіональний», «етнічний», «територіальний», «релігійний», «ракетно-ядерний» тощо. На думку вітчизняних вчених, суттєвою ознакою воєнного конфлікту слід вважати масштабність. Згідно з пропонованою ними базовою типологією воєнних конфліктів, локальна війна є їх складовою – на відміну від світової практики, де збройний конфлікт розглядається як стадія воєнного конфлікту. В широкому розумінні воєнний конфлікт є гострою формою зіткнення сторін щодо розв'язання суттєвих протиріч в процесі соціальної

взаємодії із застосуванням збройної сили [7, с. 6, 7, 17]. У вузькому розумінні – це одна з форм збройних сутичок із застосуванням регулярних та іррегулярних збройних формувань, які не переходять у війну [2, с. 7].

Вчений А. Клименко запропонував наступну класифікацію можливих воєнних конфліктів (війн). Соціально-політичні, які, поділяються:

- по відношенню до національних інтересів (відповідають або не відповідають їм);
- за типом суперечностей (політичні, економічні, територіальні, національно-етнічні, релігійні);
- за соціально-політичним складом сторін (міждержавні, національно-визвольні, громадянські);
- за характером політичних цілей (загарбницькі цілі, відновлення міжнародного миру, захист суверенітету і територіальної цілісності).

Автор вважає, що правомірною є класифікація війн за правовою підставою:

- ті, які порушують міжнародне право;
- у відповідності до міжнародного права [5, с. 34].

На даний момент надзвичайно актуальною подією є війна на сході України або війна на Донбасі – військовий конфлікт, розпочатий російськими загонами, які вторглися у квітні 2014 року на території українського Донбасу після захоплення Росією Криму, серії проросійських виступів в Україні і проголошення «державних суверенітетів» ДНР та ЛНР. Конфлікт має характер міжнародного і став продовженням російської збройної агресії проти України. За географічним масштабом є локальним і охоплює частини Донецької і Луганської областей України. Попри численні факти участі Збройних сил РФ та докази причетності Росії до війни, офіційно Росія не визнає факту свого вторгнення в Україну, тому з українського боку війна розглядається як неоголошена. Ряд українських політиків називає війну на сході України «гібридною війною» Росії проти України. Юридично на сході України триває антитерористична операція, яка з 2018 року має назву Операція Об'єднаних Сил. Російська влада неодноразово заявляла про своє несприйняття Антитерористичної операції й вимагала її припинення та початку переговорів з бойовиками [8].

Отже, підсумовуючи вище сказане, можна визначити локальну війну як збройний конфлікт між державами, що зачіпає їх національні, політичні, територіальні, економічні та інші інтереси, і обмежений за політичними

цільми і масштабами ведення військових дій. Воєнний конфлікт розуміємо як гостру форму зіткнення сторін при розв'язанні суттєвих протиріч в процесі соціальної взаємодії із застосуванням збройного насильства, який характеризується особливим станом збройних сил учасників.

Список використаних джерел

1. Бабкін В. Д., Горбатенко В. П., Шемшученко Ю. С. Політологічний енциклопедичний словник. / за ред. В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка, Ю. С. Шемшученка. – Київ : Генеза, 2004. – 736 с.
2. Барынькин В. М. Локальные войны на современном этапе (характер, содержание, классификация) / В. М. Барынькин. – Москва : Военная мысль, 1994. – № 6. – С. 7 – 11.
3. Бураков Ю. В. Теоретичні аспекти класифікації локальних війн та збройних конфліктів сучасності / Ю. В. Бураков. – К: Військово-науковий вісник. 2016. – Вип. 25. – С. 214-232.
4. Золотарёва В. А. Россия (СССР) в локальных войнах и военных конфликтах второй половины XX века. / Под ред. В. А. Золотарёва. Москва: Кучково поле, Полиграфресурсы. – 2000. – 576 с.
5. Клименко А. Ф. К вопросу о теории военных конфликтов / А. Ф. Клименко. – Москва: Военная мысль. – 1992. – №10. – С. 24 - 35.
6. Мочалов В.В. Большая ложь о малых войнах / В. В. Мочалов. – Москва : Воениздат. – 1960. – 115с.
7. Толубко В. Б., Бут Ю. І., Косевцов В. О. Основні закономірності сучасних локальних війн та збройних конфліктів / В. Б. Толубко., Ю. І. Бут, В. О. Косевцов. – Київ: НАОУ, 2002. – 68 с.
8. Три роки війни на Донбасі: ключові події АТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2017/04/06/infografika/bezpeka/try-roky-vijny-donbasi-klyuchovi-podiyi-ato>
9. Фергюсон Ніл. Цивілізація. Як Захід став успішним / Н. Фергюсон. – Київ : Наш Формат. – 2018. – 488 с.

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПРИМИРЕННЯ В ПОЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КОНФЕДЕРАЦІЇ НЕЗАЛЕЖНОЇ ПОЛЬЩІ

*Головчук Ю. М.,
студент 4-го курсу
спеціальності «Політологія»
Факультету історії,
політології і міжнародних відносин*

*Науковий керівник –
Геник М.А.,
кандидат історичних наук, доцент.*

Важливим фактором трансформації міжнародних відносин у Європі та виникнення нових геополітичних реалій стали процеси міжнаціонального примирення. Для регіону Центрально-Східної Європи найбільше значення мало польсько-українське примирення.

Українське питання завжди було предметом дискусій у польській політичній думці, однак воно актуалізувалося з наближенням краху соціалістичного табору й розпаду СРСР. У польській політичній думці викристалізувалося два напрями стосовно ставлення до проблеми української державності, які загалом були продовженням лінії Романа Дмовського та Юзефа Пілсудського.

Дослідження українського питання у концепціях і стратегіях польської опозиції, в тому числі й КНП, 1976-1989 рр. є актуальним, оскільки саме у цей період суттєво змінилося ставлення польської політичної еліти до України та українців, що послужило підґрунтям розбудови стратегічних стосунків між двома державами після здобуття ними незалежності.

В науковій літературі висвітлення питань польсько-українського примирення почалося відносно недавно. Опубліковано збірники документів, переписку політичних діячів, загальні праці з питань польсько-українських відносин, проблеми кордонів, розкрито політичну діяльність польської еміграції та її вплив на процеси польсько-українського примирення.

Проблематика процесів польсько-українського примирення в політичній діяльності польських опозиційних рухів та організацій, зокрема Конфедерації незалежної Польщі, в другій половині ХХ століття стала

предметом досліджень таких українських науковців, як М. Геник, Х. Чушак, Н. Чорна, Б. Осадчук, О. Морозова, Т. Мацьків, Л. Зашкільняк, Ю. Зайцев, Д. Горун, В. Гевко, Б. Бакула, І. Афанасьєв, Н. Денисюк. Серед польських вчених, які досліджували дану тематику, були А. Рабе, Ю. Дарський, Т. Щепанський, А. Дудек, Я. Скужинський.

У даній статті розглянемо сутність основних принципів українсько-польського примирення, закладених в політичній програмі Конфедерації незалежної Польщі; з'ясуємо вплив ідей Конфедерації незалежної Польщі на нормалізацію польсько-українських відносин.

Україна і Польща в своєму історичному, національному, культурному, соціальному та політичному розвитку тісно пов'язані. Їх контакти і взаємовпливи тягнуться з глибини віків. Адже історично, політично, економічно і культурно Україна і Польща належать до спільного регіону Європи. Важливу роль тут відіграють також етнічна спорідненість, близькість культур, історичних традицій, геополітичних і геостратегічних цілей.

У післявоєнний період важливим осередком ревізії польських зовнішньополітичних доктрин і концепцій щодо України була польська еміграція. Поряд із силами, що стояли на позиціях лондонського емігрантського уряду в українському питанні, з'явилися авторитетні речники українсько-польського діалогу [2, с.461].

Основним змістом польсько-українських відносин другої половини ХХ століття стало міжнаціональне примирення, досягнення якого створило передумови для глибоких геополітичних трансформацій, отримання незалежності державами Центрально-Східної Європи, подолання тоталітаризму. Польсько-українське примирення передбачало розв'язання кількох основоположних проблем двосторонніх відносин: розробки нової концепції регіональної безпеки, вирішення проблем кордонів, подолання стереотипів та лібералізації політики щодо національних меншин.

На початку 80-х років важливу роль у формуванні врівноваженого погляду на проблеми українсько-польських відносин перебирають на себе демократичні і дисидентські угруповання в самій Польщі [5, с.21].

«Проукраїнською» виявилася позиція такого відомого дисидентського угруповання, як Конфедерація незалежної Польщі (КНП). Очолювана відомим опозиціонером та антикомуністом Лешеком Мочульським, вона мала «пілсудчиківський» характер. КНП надавала і надає зв'язкам з Україною стратегічного значення, протиставляючи

східноєвропейський регіон у геополітичному відношенні як Заходові (Західній Європі і Америці), так і Сходові (власне, Росії).

КНП порушувала низку різних за планом та масштабом тем, пов'язаних з Україною та українцями. Умовно їх можна поділити на:

1) державна сфера — питання незалежності України: позитиви та загрози, до яких це може призвести, місце України в регіоні;

2) суспільна сфера — становище українців у СРСР; питання української меншини в Польщі, та, водночас, становище поляків в Україні;

3) сфера польсько-українських відносин — їхня історія, конфлікти та співпраця, взаємний образ й стереотипи [6, с.72].

Лідери КНП усвідомлювали важливе значення української державності для безпеки Польщі. У декларації КНП від 1 вересня 1979 р. стверджувалося, що зі спільного минулого й польської національної традиції «виникає почуття співвідповідальності за свободу і успіх народів, з якими поєднала нас історія і які мають право на самовизначення». 11 листопада 1979 р. Політична рада КНП у своїй резолюції вимагала незалежності України, Білорусії та інших народів ЦСЄ [1, с.54].

У політичних поглядах Л. Мочульського велике місце посідало успадковане, в цілому, від пілсудчиків бачення Польщі не як східного переднього краю демократичної Європи, а як лідера великого альянсу держав адриатично-балтійсько-чорноморського Міжмор'я. Таким чином, на думку Л. Мочульського, між цими трьома морями утворився б потужний спільний споживчий ринок, об'єднання економічних та інтелектуальних сил, достатнє, щоб конкурувати як із Західною Європою, так і з Росією, а також забезпечувати прискорення розвитку кожного з членів альянсу Міжмор'я. Україна, разом із Білоруссю та Литвою, виконувала б роль «санітарного кордону» між Польщею та Росією.

В осередку Л. Мочульського здійснювалися спроби поєднати концепцію Міжмор'я та панівний польський політичний тренд, позиціонувати балто-чорноморський альянс як тимчасове, перехідне угруповання на шляху до євроатлантичних структур [4, с.92,93].

Один з лідерів КНП Анджей Іздебський стверджував, що дорога до вільної Польщі, України, Білорусії й Литви веде через взаємне пробачення провин і погляд у майбутнє, а не в минуле. «Там, за Бугом, Збручем і Дніпром немає вже ворогів Польщі. Українці, які пережили десятки років у радянському «раю», – це наші союзники. Польща є їхньою надією» [3, с.133].

На етапі розпаду соціалістичного табору та дезінтеграції СРСР практично всі політичні сили Польщі були змушені визначитися зі своїми позиціями в справі формування нових геополітичних реалій. На противагу КНП, переважна більшість інших польських опозиційних організацій і рухів вважала безперспективним висунення в нових історичних умовах концепції федерації Польщі з Україною, Білорусією й Литвою, оскільки східні сусіди цю пропозицію оцінюють як ідею польського імперіалізму й тому вона є політичним самовбивством. Суверенно налаштованим і прагнучим до самовизначення українцям, литовцям чи білорусам однаково, хто ставить під сумнів їхнє право на незалежне існування: росіяни в рамках радянізації чи поляки в рамках федерації [3, с.134].

Л.Мочульський заявляв, що співробітництво народів Міжмор'я зліквідує російські можливості експансії на захід. Крім того, поодиночі країни Міжмор'я не мають можливості витримати натиску потужних економік ЄС і муситимуть підпорядкуватися їхнім потребам і вимогам. Захист від цього можливий шляхом об'єднання. Одночасно Л.Мочульський зазначав, що будова Міжмор'я повинна відбуватися не проти Західної Європи, а в співпраці з нею [5, с.31].

В офіційній програмі КНП зазначалось, що відносини між різними народами Міжмор'я, в тому числі відносини поляків з сусідніми народами, часто були важко обтяжені складним історичним минулим, зокрема, кривавими, братовбивчими битвами, тоді як національні емоції завжди залишаються живими. Тому, національне єднання полягатиме в дотриманні загальних моральних норм та поваги до спільного минулого, а також потреб гуманізації та політична реорганізації народів Міжмор'я. Це стосується всіх народів, але для поляків це найважливішим буде примирення з українцями, білорусами, литовцями та налагодження братерським відносин з цими націями [8].

Національне примирення вимагає прийняття і дотримання чотирьох основних принципів:

- Самовизначення. Кожна нація має право самостійно приймати рішення, чи створювати власну незалежну державу, і визначати, яку систему встановити в ній, чи залишитися в державних відносинах з іншою країною, зберігаючи автономність.

- Проживання в межах етнічних кордонів. В останні десятиліття етнічні кордони багато в чому співвідносилися з кордонами політичними. Однак це було зроблено неприйнятно, головним чином шляхом масового,

примусового переселення, але такий розподіл території повинен зберегтися, щоб уникнути подальших суперечок і конфліктів. У виняткових випадках може бути дозволено виправлення кордону лише у випадку згоди всіх зацікавлених і причетних сторін, включаючи резидентів території. Взаємна повага до існуючих етнічних кордонів є необхідним елементом у забезпеченні добросусідських відносин між народами Міжмор'я. Це не означає відмову від претензій на законні права від іншої держави, бо вона не має права покладатися на етнічні міркування, щоб виправдати анексію земель, населених іншою нацією; ця можливість повинна бути відхилена правовим визнанням такої анексії, незалежно від того, чи це стосується його частини або всієї території іншої країни.

- Проникність кордонів. Складні минулі етнічні відносини країн Міжмор'я роблять неможливим у багатьох випадках явище справедливої делімітації кордонів. Тому, кордони повинні бути все більш проникними, дозволяючи вільний рух людей і можливість заселення у вибраному місці.

- Взаємна толерантність та підтримка національних груп, які в даній державі є меншиною. Цей принцип повинен використовуватися для того, щоб національні та етнічні меншини зберігали та розвивали свою національну ідентичність, використовуючи власну мову та необмежений доступ до культури і освіти, рівності політичних, соціальних та економічних прав, рівний доступ до професійної, політичної та соціальної кар'єри. Кожен повинен мати можливість вільно вибрати своє місце проживання і, якщо він бажає, повернутися на свою батьківщину без будь-яких проблем [7, с.41-43].

КНП ретельно стежила за подіями радянської «перебудови», з початком якої й почала активніше висувати і підтримувати ідеї про відновлення свободи та права на самовизначення неросійських націй, а особливо найближчих східних сусідів: українців, білорусів, литовців, латишів та естонців.

КПН була серед політичних сил Польщі, які підтримували проголошення незалежної України. 27 серпня 1991 р. Л.Мочульський звернувся з відкритим листом до президента Л.Валенси, в якому оцінював проголошення державної незалежності як великий історичний факт, що основоположно вплине на всю Європу. «Не можна нам запізнитися з визнанням Республіки Україна. Республіка Польща повинна стати першою державою, яка це здійснить і налагодить з Республікою Україна повні дипломатичні відносини. Візьмемо таким чином так необхідну ініціативу у

формуванні нового ладу в Центральній Європі й, сприяючи створенню нового геополітичного устрою, найкраще подбаємо також про наші національні інтереси». Обґрунтовуючи необхідність підтримки Польщею української незалежності, Л. Мочульський заявляв, що «якби виявилось, що у вирішальний момент Польща не зможе стати поруч з братньою Україною – втрати для нас, для Європи, для миру були б незлічимі» [4, с.97].

Таким чином, польсько-українська дискусія сприяла розв'язанню багатьох проблем політичної трансформації регіону Центрально-Східної Європи, зокрема стосовно проблеми української меншини. Зазначені фактори сприяли цивілізованому розв'язанню складних міжнаціональних проблем та досягненню порозуміння між незалежними Польщею та Україною стосовно питань національної політики. Еволюція польсько-українського порозуміння, поряд з іншими факторами, сприяла позитивним міжнародним змінам у Центрально-Східній Європі, подоланню тоталітаризму, демократизації регіону, розпаду ОВД і СРСР та становленню нових геополітичних реалій. Діяльність Л. Мочульського і його послідовників мала надзвичайно важливе значення як з огляду консолідації польської політичної еліти щодо вироблення східної політики Польщі, так і в справі українсько-польського порозуміння. В сучасній історіографії оцінка діяльності КНП у процесі українсько-польського поєднання і формуванні основ співробітництва незалежних України та Польщі є досить високою, з чим важко не погодитись.

Список використаних джерел

1. Афанасьєв І. Діяльність конфедерації незалежної Польщі по відношенню до України як потенційного учасника балто-чорноморського альянсу держав (1980–2000 РР.) / І. Афанасьєв // Вісник Черкаського університету. – 2014. № 35 (328). – С. 54–60.
2. Генік М. Історіографія польсько-українських відносин другої половини ХХ ст. / М. Генік // Галичина. Науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – 2012. – Ч. 20–21. – С. 454–468
3. Генік М. Польсько-українське примирення у політичній діяльності Анджея Іздебського / М. Генік // Вісник Прикарпатського університету. Історія. – 2011. – Вип. 20. – С. 132–137.
4. Генік М. Польсько-українське примирення у політичній думці Лешка Мочульського / М. Генік // Вісник Прикарпатського університету. – Історія. – Вип. XVI. – Івано-Франківськ, 2009. – С. 92–99.

5. Зайцев Ю. Польська антикомуністична опозиція і рух опору в Україні: від порозуміння до координації дій / Ю. Зайцев // Україна – Польща: історія і сучасність. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2003. – С. 17–50;
6. Чушак Х. Немає вільної Польщі без вільної України: Україна та українці в політичній думці польської опозиції (1976–1989) / Х. Чушак. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України; Видавництво “ПАІС”, 2011. – 304 с.
7. KPN. Teczka. Organizacje opozycyjne. 1979. Warszawa. Deklaracja ideowa Konfederacji Polski Niepodległej. – Warszawa, 1. IX. 1979. – 79 s.
8. KPN. Teczka. Partie polityczne. 1989–1990. Konfederacja Polski Niepodległej. Deklaracja ideowa. Statut. Program. – Warszawa, 1990. – S. 5.

УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКЕ ПРИМИРЕННЯ У ПОЛІТИЧНІЙ ДУМЦІ БОГДАНА СКАРАДЗІНСЬКОГО

*Дебенко О. В.,
магістрантка 1-го року навчання
спеціальності «Політологія»
Факультету історії, політології і
міжнародних відносин*

*Науковий керівник –
Геник М.А.,
кандидат історичних наук, доцент.*

Важливим фактором трансформації системи відносин між народами в Центрально-Східній Європі в постсоціалістичний період та виникнення нових геополітичних реалій стали процеси міжнаціонального примирення. Досягнення міжнаціонального примирення розглядається як важливий елемент стабільності і безпеки в сучасному світі. Великий внесок у досягнення польсько-українського примирення належить польському політику й публіцисту Богданові Скарадзінському. Політична діяльність Б. Скарадзінського не відображена в спеціальному комплексному дослідженні, тому за доцільне вважаємо показати вклад Б. Скарадзінського в українсько-польське примирення. Актуальними є погляди діяча польської опозиції Б. Скарадзінського на проблему політики щодо національних меншин в контексті покращення українсько-польських відносин, а також бачення геополітичного устрою регіону Центрально-Східної Європи. Наукова робота є першим комплексним дослідженням політичної думки Б. Скарадзінського щодо проблеми українсько-польського примирення.

Богдан Скарадзінський (пол. Bohdan Skaradziński; псевдоніми: Казімеж Подляський, Ян Бжоза) – польський публіцист, письменник, суспільний діяч, політичний в'язень(1952-1956). Діяч польської опозиції, розробник її ідеології східної політики і політики щодо національних меншин. Віддзеркалював спільність і взаємопов'язаність визвольної боротьби поляків та інших народів соціалістичного табору, насамперед безпосередніх східних сусідів. Із метою розробки концепції східної політики написав книгу: «Наші брати? Річ про білорусів, литовців і українців», яка є основною працею вченого. У певній мірі це був розвиток

концепції ULB (УЛБ – Україна, Литва, Білорусія), запропонованої Є. Гедройцем і Ю. Мєрошевським та пропагованої паризьким виданням «Kultura».

Б.Скарадзінський зазначав, що дуже важливо, щоб поява незалежних держав не супроводжувалася конфліктом із ними. Адже найбільшу загрозу вчений вбачав в існуванні міжнаціональних стереотипів і відсутності розуміння іншої сторони. Методом їх подолання вважав вияснення історичної правди і застосування принципу: «Пробачаємо і просимо пробачення» [1].

Як зазначав Б. Скарадзінський: «Без повідомлення собі взаємно правди – навіть несумісної – про ці події, важко думати про залишення їх тільки історикам і архівістам. Повторювані в школах УРСР твердження про поляків як «іноземних гнобителів», «загарбників», «імперіалістичних магнатів» є старанно продуманим кроком з метою утримання старих антагонізмів [3]. Б. Скарадзінський вважав, що завданням опозиції є усунення негативних стереотипів і переконання суспільства у необхідності примирення. Вчений стверджував, що політична катастрофа України означатиме історичну поразку не тільки України, але й Польщі. Б. Скарадзінський рішуче відкидав концепцію асиміляції меншин. Проаналізувавши появу польсько-українських упереджень і ненависті у 20ст., особливо критикував принцип колективної відповідальності, застосований польською армією під час пацифікації 1930 р.

Для характеристики польсько-українських відносин використовував теорію «помилкового кола». Механізм «помилкового кола» діє за принципом «неприятель не має жодної противаги в почутті спільності долі. Навпаки, ця неприємність падає на поляків чи українців, залежно від того, хто має тимчасову перевагу, до завдання навмисних кривд, створюючи привід на непереможне бажання віддати, коли тільки появиться можливість, віддати «з надлишком» і «за будь-яку ціну» [4].

Передумовою будь-яких змін Б. Скарадзінський вважав ліквідацію негативних стереотипів, взаємозближення, відмову від анексіонізму. Загальна програма політики щодо східних сусідів полягала у допомозі в органічній праці білорусам, солідарності з литовцями та застосуванні принципу «пробачаємо і просимо пробачення» у відносинах з українцями. Польський публіцист був переконаний у необхідності міжнаціональної співпраці: «Ми взаємно собі потрібні. Заощадимо разом сили, яких не

маємо надміру. Здається можливою самопоміч. Маємо чого взаємно від себе вчитися» [2].

Розроблені і запропоновані Б. Скарадзінським концепції польсько-української співпраці лягли в основу сучасних доктрин зовнішньої політики Варшави і Києва.

Список використаних джерел

1. Генік М.А. Подолання стереотипів стосовно міжнаціональних відносин періоду Першої Речіпосполитої в процесі польсько-українського примирення // Вісник Прикарпатського університету. – Історія. – Вип. XVII. – Івано-Франківськ, 2010. – С. 94 – 100.
2. Генік М. “...Nasi wrogowie czy bracia?” Польсько-українське примирення у політичній думці Богдана Скарадзінського / Казімежа Подляського // Вісник Прикарпатського університету. Історія. - 2012. – Вип. 21. – С. 106 – 112.
3. Подляський К. Білоруси – Литовці – Українці: наші вороги – чи брати?/ Вступ і редакція укр. видання Я.Пеленський.-Мюнхен: Віднова, 1986. – 157с.
4. Скарадзінський Б. Українцям: «Пробачаємо й просимо пробачення?» // Ми не є українофілами. Польська політична думка про Україну і українців: Антологія текстів / За ред. П.Коваля, Я.Олдаковського, М.Зухняк. – К: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2012.- С.372-424.

ПРОБЛЕМА ЕФЕКТИВНОСТІ МИРОТВОРЧИХ АКЦІЙ

Жук Л.С.

студентка 2-го курсу спеціальності «Політологія»

Факультету історії,

політології і міжнародних відносин

Науковий керівник –

Геник М.А.

кандидат історичних наук, доцент

Сучасні міжнародні відносини характеризуються наявністю багатьох суперечностей і конфліктів, насамперед, внутрішньодержавного характеру, які створюють велику загрозу міжнародному миру і безпеці. Це обумовлює виникнення такої форми світового співробітництва як миротворча діяльність. Провідна роль у цій галузі, безсумнівно, належить Організації Об'єднаних Націй (далі – ООН). Одним з інструментів для врегулювання конфліктів є застосування військової сили у формі міжнародних миротворчих операцій (або операцій з підтримання миру), які перебувають на стадії активного розвитку і є порівняно новим явищем у світовому суспільстві.

Сам термін «підтримання миру» почав використовуватися у 1956 р., коли у зв'язку зі скаргою Єгипту проти Сполученого Королівства і Франції була скликана перша надзвичайна спеціальна сесія Генеральної Асамблеї, що ухвалила Резолюцію 119 від 31 жовтня 1956 р. про створення Надзвичайних Збройних Сил ООН, які діяли в зоні Суецького каналу понад 10 років.

Операції ООН з підтримання миру набули поширення в роки «холодної війни». Миротворці залучалися тоді, коли Рада Безпеки ставила перед ООН завдання забезпечити спостереження за припинення вогню або роз'єднання сил з метою підтримання міжнародного миру і безпеки, як це передбачено в Статуті ООН. Закінчення «холодної війни» стало сигналом до радикальної зміни характеру операції ООН з підтримання миру. Звільнившись від протистояння між двома великими державами, Рада Безпеки почала запроваджувати масштабніші місії ООН з підтримання миру, найчастіше призначені для надання допомоги у виконанні

всезагальних мирних угод між основними учасниками внутрішньодержавних конфліктів.

До початку 90-х рр. ХХ століття міжнародні миротворчі операції ООН мали досить традиційні мандати на контроль за припиненням вогню та не мали прямих зобов'язань щодо миробудівництва. Щодо сьогодення, варто зауважити, що значно зросли вимоги до миротворчих контингентів, розширено коло їхніх миротворчих завдань. Ці завдання стали складнішими і комплекснішими.

Метою операцій з підтримання миру є припинення воєнних конфліктів, запобігання їхній ескалації, створення умов, які сприяють політичному розв'язанню суперечностей і виключенню можливості рецидиву конфлікту, забезпечення правопорядку в зоні конфлікту, проведення гуманітарних акцій, відновлення порушених конфліктом соціальних і політичних систем.

Міжнародна миротворча операція є формою реалізації політики і являє собою обмежений у часі комплекс міжнародних дій або заходів, що здійснюються в районі воєнного конфлікту військовими або напіввійськовими підрозділами, а також цивільними структурами згідно з рішенням Ради Безпеки ООН, інших міжнародних або регіональних організацій, які несуть відповідальність у сфері підтримання міжнародного миру і безпеки відповідно до положень Глави VIII Статуту ООН, а так само комплекс дій і заходів багатонаціональних військових сил (створених за згодою Ради Безпеки ООН), які проводяться під загальним контролем Ради Безпеки ООН з метою: врегулювання або створення умов для врегулювання (запобігання виникненню) міждержавних, а також внутрішніх конфліктів за згодою сторін конфлікту чи з використанням примусових заходів за рішенням Ради Безпеки ООН та виконання всього комплексу завдань, пов'язаних з цим врегулюванням.

Найважливішим питанням у розгляді терміну «міжнародні миротворчі операції» є розгляд місця цих операцій в сучасній системі політичних відносин. Слід зазначити, що міжнародні миротворчі операції безумовно є втручанням у воєнно-політичний конфлікт з політичною метою. Тобто, у воєнно-політичному конфлікті контингент, що проводить миротворчу операцію від імені міжнародної спільноти, виступає в ролі окремої сторони воєнного конфлікту з метою, обумовленою вимогами цієї спільноти щодо припинення бойових дій та врегулювання самого конфлікту.

Миротворча операція містить у собі 3 важливі складові.

По-перше, це політична складова, що характеризує політичну волю міжнародної спільноти, окремих держав, регіональних організацій, сторін конфлікту та інших політичних суб'єктів, спрямовану на залагодження воєнно-політичного конфлікту. Вона безпосередньо пов'язана з реалізацією окремими державами своїх національних інтересів в регіонах, де спалахують такі конфлікти. Для міжнародної спільноти виникнення воєнно-політичного конфлікту (та й навіть масовий геноцид) ще не є підставою для автоматичного втручання. По-друге, складовою, що визначає суть ММО, є її військова складова. Це військові підрозділи, військові спостерігачі, підрозділи поліції та інші формування, спроможні забезпечити безпеку окремих районів і виконувати завдання, визначені мандатом ООН, у тому числі й примусові заходи та військові акції проти сторін конфлікту. Наявність військової складової обумовлена діями озброєних сторін воєнно-політичного конфлікту. Третя складова ММО – ресурсна. Вона характеризує здатність забезпечувати ММО фінансово і матеріально. Адже крім забезпечення військових контингентів висуваються й інші завдання, що вимагають ресурсного забезпечення (продовольча, медична та інші види допомоги населенню). Практика проведення ММО свідчить, що недостатність ресурсного забезпечення часто призводить до відмови від подальшого її проведення. Ці три складові є базовими. Без наявності хоча б однієї з них ММО неможливі.

Операція з підтримання миру може вважатись успішною, якщо вона ефективно виконала мандат, доручений їй Радою Безпеки. Водночас критерієм ефективності зусиль ООН у постконфліктних ситуаціях слід вважати здатність країни зберегти тривалий мир і стабільність, а також стати на шлях реконструкції і розвитку.

Ефективність операцій ООН значною мірою залежить від поєднання дій з підтримання миру і зусиль з його зміцнення.

Із 1992 Україна є учасником миротворчих операцій під егідою ООН.

Пік української присутності спостерігався у 2001 р., коли 1536 українських військових, поліцейських брали участь в операціях ООН. З 2005 українська участь в таких операціях скоротилася вдвічі.

Останніми роками спостерігається зменшення участі України у миротворчій діяльності під егідою різних міжнародних організацій, що пов'язано як з об'єктивними причинами – безпековою ситуацією на території України через агресивні дії Російської Федерації, так і

суб'єктивними причинами – недостатньою увагою до миротворчої діяльності, невідповідністю сучасним змінам та пріоритетам миротворчої діяльності.

2018 рік у світовій політиці ознаменований 70-річчям початку функціонування миротворчих місій Організації Об'єднаних Націй. Миротворча діяльність ООН розпочалася у 1948 році, коли група військових спостерігачів направилася підтримувати перемир'я в арабо-ізраїльському конфлікті.

До речі, ця перша миротворча місія триває і до сьогодні. Відтак, міжнародні миротворчі операції – це завжди комплекс дій та заходів, а не якісь окремі розрізнені дії чи заходи. Міжнародні миротворчі операції, незважаючи на видозміну окремих підходів до них в останній період з боку Організації Об'єднаних Націй, не змінюють своєї сутності. Вони залишаються дієвим політичним інструментом врегулювання воєнно-політичних конфліктів, що забезпечує вирішення комплексу завдань, які не можуть бути вирішені жодною державою окремо.

Список використаних джерел

1. Бруз В.С. ООН і врегулювання міжнародних конфліктів / В. С. Бруз. – К.: Либідь, 1995. – 112 с.
2. СППРІ 2002: Щорічник: Озброєння, роззброєння та міжнародна 172 безпека: Пер. з англ. / Стокгольм. міжнар. Ін.-т дослідж. миру. Укр. центр екон. і політ. дослідж. ім. О. Разумкова: Редкол.: А. Гриценко (голов. ред.) та ін. – К.: «Заповіт», 2003. – С. 77.
3. Цюрупа М. В. Миротворчі операції як міжнародно-правовий та воєнно-гуманітарний феномен / М. В. Цюрупа // К.: ВГІ НАОУ, 2003. – 78 с.

ЗМІ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

*Качуровська І. О.
студентка 2-го курсу спеціальності «Політологія»
Факультету історії,
політології і міжнародних відносин*

*Науковий керівник
кандидат політичних наук, доцент
Матвієнків С. М.*

В сучасних умовах «незалежні» ЗМІ, які покликані бути центрами громадського контролю як за діями влади, так і за збереженням духовних цінностей нації, зростаючись фактично з владою, бізнесовими колами та політичними організаціями, переважно працюють не на повернення суспільства до своїх базових цінностей, ідентичних й адекватних уявленням, звичаям, традиціям, менталітету, багатовіковому культурно-історичному досвіду українського народу, а висвітлюють приватні чи корпоративні інтереси певних угруповань. Усе це свідчить про відсутність в Україні дієвої державної політики у сфері масової інформації.

Велике значення у діяльності ЗМІ належить журналістському корпусу. Функцією діяльності журналіста є впровадження в масову свідомість певних оцінок явищ і фактів з метою досягнення впливу на неї. Ці оцінки явищ та фактів несуть у собі світоглядну орієнтацію, тобто спрямовані на формування певної системи цінностей. Така функція журналістики передбачає високий рівень відповідальності журналіста, і тому особливого значення набувають вимоги до професіоналізму журналістської діяльності. Багато українських журналістів свою працю спрямовують на зміцнення національних інтересів, дотримуються високих моральних і професійних стандартів, тоді як інші використовують різноманітні маніпуляції суспільною свідомістю на користь інтересам певних кіл і угруповань. До третьої частини належать журналісти, політики, які використовують свободу слова в Україні для руйнування державницького мислення, розмивання національних почуттів, для морально-психологічного приниження українських патріотів, політико-ідеологічного цькування українськості, насадження психології холопства, малоросійства, меншовартості [5, с. 245].

У сучасному світі запорукою стійкості, незалежності держави є її власний національний інформаційно-культурний простір. З розпадом СРСР українське суспільство, яке протягом довгого часу було інформаційно закритим, відчуло на собі тиск потужного інформаційного потоку із Заходу, оскільки в умовах глобалізаційних процесів важко ізолюватися від зовнішнього світу. Небезпека полягає в тому, що національні суспільства за таких умов можуть досить легко втрачати свій специфічний менталітет і потрапляти під вплив інших культур. За цих умов збереження культурних традицій, національного менталітету та національно-культурної цілісності стає першочерговим завданням. Саме ЗМІ можуть відіграти вирішальну роль у підсиленні консолідації суспільства та збереженні його національно-культурної самобутності. Від структури, змістового наповнення, захищеності національного культурно-інформаційного простору, його спроможності адекватно задовольняти потреби суспільства значною мірою залежить успіх реалізації стратегічних національних завдань [4, с. 11].

Натомість реально вітчизняні засоби масової інформації в сучасних умовах глобалізації не витримують конкуренції з впливами іноземних держав. Яскраво вираженою тенденцією є посилення в сучасному українському суспільстві системних інформаційних потоків, які шляхом просування у суспільну свідомість чужих українцям ідеалів та цінностей, ментальних особливостей інших держав та народів фактично розмивають державну мову, духовність, історичну пам'ять і, зрештою, власне українську державність [6, с. 90].

За різними оцінками, нині національний інформаційно-культурний простір переважно заповнений продуктом неукраїнського походження. Йдеться передусім про глобальну культурно-інформаційну експансію, яка створює дедалі відчутнішу загрозу безпеці українського суспільства. Низькопробні розважальні кінофільми, бойовики, що штовхають на сумнівні подвиги, нав'язлива й інколи аморальна реклама підривають духовне й інтелектуальне здоров'я нації, сприяють девальвації моральних і загальнолюдських гуманістичних цінностей, культурних національних традицій. Поступове витіснення вищих цінностей та ідеалів утилітарними, прагматичними, технократичними орієнтаціями і глобалізаторськими імперативами мислення позначається на формуванні власної, української національної свідомості [3, с. 89].

На сучасному етапі для суспільства характерна криза інформаційної культури, яка провокується переважанням у сучасних ЗМІ деструктивних публікацій (програм, передач) над конструктивними і нейтральними. У телерадіоефірі та на шпальтах друкованих ЗМІ присутня інформація, що компрометує владу і власну країну в очах громадян, створює неконструктивне та неадекватне уявлення про Україну, її повсякденне життя і перспективи розвитку.

Здатність національних засобів масової інформації створювати ефективні противаги іноземній інформаційній експансії значною мірою обумовлюється можливостями продукувати власну медіа-продукцію – конкурентну, привабливу та затребувану українцями [2, с. 8].

Вищезазначене переконує: в Україні досі не створений цілісний національний інформаційно-культурний простір, без якого фактично неможлива ні політична єдність нації, ні формування самої національної ідентичності.

Інформаційно-культурний простір України в сучасних умовах є одним із головних чинників укорінення у суспільній свідомості малосумісних між собою ціннісно-символічних систем на фоні відсутності добре розробленої власної, української. У свідомості громадян одночасно співіснують західні суспільні цінності, переконання в європейському виборі України із величезною кількістю російського інформаційного продукту, де пропагуються інші цінності й пріоритети аж до культурно-психологічного дистанціювання від західних країн, повернення в «радянське минуле». Загалом національна свідомість сучасного українського суспільства у низці фундаментальних ціннісних орієнтацій є розмитою і нецілісною, у суспільстві панують «світоглядний хаос» та ціннісна дезорієнтація, що фактично стримує національний поступ, руйнує досягнення консенсусу щодо внутрішніх та зовнішніх орієнтацій нашої країни [1, с. 45].

Одним із головних напрямів у процесі оздоровлення національного інформаційно-культурного простору є якнайшвидше створення системи суспільного теле- і радіомовлення на таких принципах: суспільному мовленню властиве неприйняття комерціалізації; програми суспільного мовлення мають бути максимально доступними кожному члену суспільства; суспільне мовлення припускає наявність уніфікованого контролю; програми орієнтуються на високі стандарти якості, відкидається все те, що може завдати шкоди суспільству [3, с.78].

Таким чином, оскільки суспільне телерадіомовлення має відповідати загальним смакам та інтересам громадян, приділяти особливу увагу розвитку національної ідентичності та загальній меті консолідації суспільства, його вдосконаленню та демократичним трансформаціям, то саме воно, на відміну від приватновласницьких інтересів комерційних каналів, сприятиме вирішенню проблеми збереження та відновлення національної самобутності українського інформаційного простору. У процесах формування національної свідомості, яка є основою державотворчих процесів, велику роль відіграють засоби масової інформації. Реалізуючи свої функції, вони виступають потужним засобом повернення суспільства до своїх базових цінностей, ідентичних й адекватних уявленням, звичаям, традиціям, менталітету, багатовіковому культурно-історичному досвіду народу.

Список використаних джерел

1. Гуревич С. Газета: вчора, сьогодні, завтра / С. Гуревич. – М. : Аспект-Пресс, 2004. – 288 с.
2. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.vpf.kiev.ua/book/inform_book.pdf
3. Москаленко А., Губерський Л., Іванов В. Основи масово-інформаційної діяльності: Підручник / А. Москаленко, Л. Губерський, В. Іванов. – К. : Либідь, 1999. – 364 с.
4. Прилюк Д. Теорія і практика журналістської творчості: проблеми майстерності / Д. Прилюк. – К. : Вища школа, 1983. – 280 с.
5. Приступенко Т. Право і журналістика / Т. Приступенко. – К. : Наукова думка, 2000. – 36 с.
6. Шкляр В. Теорія і практика журналістської творчості. Конспект лекцій / В. Шкляр. – К. : Либідь, 1999. – 180 с.

ЕВОЛЮЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ОПОЗИЦІЇ УКРАЇНИ: ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ХХІ СТ.

*Косьмій В.Р.,
магістрант I року навчання
спеціальності «Політологія»
Факультету історії,
політології і міжнародних відносин*

*Науковий керівник –
Кобець Ю.В.
кандидат політичних наук,
викладач кафедри
політичних інститутів та процесів*

За історію незалежності України діяльність опозиції була настільки неоднозначною, що говорити про її тільки позитивний чи тільки негативний вплив неможливо абсолютно, особливо в умовах переходу від одного політичного режиму до іншого. Можемо говорити, що опозиція є явищем політичного життя, яке може як стабілізувати, так і дестабілізувати політичну систему в кризових українських умовах.

Діяльність опозиції є важливим фактором демократичності влади. Незвичним є те, що сам термін «опозиція» не знайшов однозначного трактування. Так, можна визначити декілька підходів до його розуміння:

1. Політичною опозицією сьогодні прийнято вважати політичну партію чи групу політичних партій, які не взяли участі у формуванні вищих органів виконавчої влади, ставляться критично до політичної програми, запропонованою діючою владою та сформулювали власну альтернативну програму дій, а також мають за основну мету конституційними методами досягти влади [6, с. 26];

2. Опозиція – це нормальний, природний інститут парламентаризму при тій формі правління, де існує розподіл функцій влади і представницькі органи відіграють значну та відповідальну роль у стабільному функціонуванні політичної системи [9, с. 106];

3. Опозиція – протидія, опір певній політиці, політичній лінії, політичній дії [10, с. 232];

4. Опозиція – це та політична сила, яка здатна прийти до влади шляхом виборів, оволодіти системою державного правління, і зберігши

напрацювання попередніх урядів, виправити їх помилки, скоригувати політичний курс так, щоб підвищилась ефективність державної політики, щоб були розв'язані проблеми, яких попередня правляча сила не могла розв'язати [4].

Загалом поняття “опозиція” асоціюється з меншістю, це та політична структура, яка підтримується тільки частиною громадян. Така політична меншість тісно пов'язана з більшістю, адже, в політиці ніхто не гарантований наявністю помилок, і іноді саме меншість може вказати правильний шлях, запропонувати раціональне рішення. Хоч як це парадоксально звучить, але досі ні політологи, ні політики так і не виробили загальноприйнятих, чітких та зрозумілих критеріїв опозиційності в координатах української політичної системи. Загалом загальноприйняті для країн з парламентською формою правління критерії опозиційності як «ставлення до уряду» та «ставлення до парламентської більшості» в наших умовах є похідними від головного критерію — ставлення до політики Президента [13].

Функції, які покладаються на політичну опозицію в демократичному суспільстві (а це, перш за все, конструктивне опонування діям вищих органів виконавчої влади та парламентської більшості у Верховній Раді, представлення та захист інтересів своїх виборців) через законодавчу неврегульованість стають не тільки неможливими для реалізації, але й джерелом постійних політичних криз. Особливості діяльності опозиції нині детермінуються декількома чинниками. Є.Перевода виділяє чинник перехідного періоду. В часи певних змін в суспільному виробництві зміни відбуваються і в соціальній структурі. Становлення нових соціальних зв'язків відстає від розриву старих, а отже, зростає загроза дезінтеграції суспільства, втрачається комунікація між групами, зокрема між політичними структурами і населенням [7, с. 402]. Можна також назвати чинники, які визначають характер перехідного періоду: інтелектуалізація людської діяльності, розширення видів комунікації, що підвищують роль засобів масової інформації як комунікаторів між владою і населенням, професіоналізацію сфери управління. В цих умовах змінюється місце політичних партій, які перетворюються на складову політичної бюрократії.

За часи незалежності України опозиція еволюціонувала і загалом виділяють декілька етапів діяльності опозиції. Перший етап виокремлюємо з кінця 80-х років, коли ще в Радянській Україні було створено Народний рух за перебудову (8.09.1989). Можна вважати цей етап своєрідною

«романтичною» фазою в діяльності української опозиції. Пізніше з'являються інші сили: Українська республіканська партія, очолювана Левком Лук'яненком, Демплатформа у КПУ, Народна Рада, студентський рух. Варто зауважити, що діяльність опозиції на даному етапі підпорядковувалась єдиній меті – протистояти недемократичним тенденціям в українському суспільстві і здобути незалежність для України.

Друга фаза починається з формування і відновлення діяльності лівих сил. У 1991 році після “діяльності” ДКНС Комуністичну партію України було заборонено, що стало своєрідним трампліном для Соціалістичної партії України та О.Мороза. У парламенті, який функціонував до незалежності України, він очолював так звану більшість – консервативну “групу 239”, що протистояла Народній Раді у складі 130 осіб. Можливо саме тоді і сформувалася особлива політична гнучкість лідера українських соціалістів [12, с. 8]. А у 1993 році на арену опозиційної діяльності повернулася легітимізована Комуністична партія на чолі з П.Симоненком;

Третя фаза пов'язана з президентством Л.Кучми, який тривалий час говорив, що єдиною опозицією для нього є комуністи. Найвиразніше небажання, неготовність і нездатність до конструктивного діалогу з опозицією влада продемонструвала під час «касетного скандалу». Саме в цей період до опозиції були застосовані силові методи тиску, а вище керівництво держави кваліфікувало діяльність опозиційних сил як «загрозу національній безпеці», що неприпустиме у демократичних країнах

Але до цього етапу можна віднести і формування правої опозиції: виник проект “Українська правиця”, яка потребувала харизматичного лідера. З приходом В.Ющенка у велику політику, на думку В.Карасьова, у нас сформувалося принципово нове явище в політиці; це явище він називає «новобуржуазна опозиція» [2, с. 41].

Зі зміною влади в 2004 році почала формуватися нова опозиція, яка складалася з людей, які звикли бути при владі. Потенціал для впливу у них ґрунтується на підтримці в низці регіонів (Партія Регіонів), в опозиції також опинилася СДПУ (о) [5]. В структуру опозиції на той момент ввійшла також Комуністична партія України, яка дотримувалася принципу «проти всіх, хто при владі».

Сьогоднішня проблема опозиції не в тому, що вона в стадії формування, вона не має сьогодні серйозної альтернативи і серйозних пропозицій, які були б кращі, виразніші, ніж ті, що пропонує сьогодні

влада. А слабкість сьогодні опозиції якраз полягає в тому, що влада має досить широку соціальну базу, підтримку більшості населення. І перевага на боці влади не тому, що вона влада, а тому, що вона має більший ресурс підтримки, ніж ті, хто має назву опозиції.

І якщо ми не можемо сказати, що українська опозиція набула ознак системності, та все ж деякі позитивні зрушення та особливості української опозиції ми можемо назвати. Перш за все це те, що українська опозиція має на собі слід тоталітарного минулого, зародження опозиційності почалося з руху дисидентів. По-друге, в Україні існує діалектичний зв'язок опозиції, дуже часто ті, що були при владі опинялися в опозиції і навпаки. По-третє, політична опозиція дуже часто структурується за орієнтацією на Захід (ЄС, США) чи на Схід (Росія). В політичному процесі України опозицію можна охарактеризувати як конструктивну і нестабільну, жорстку і помірковану, ліву і праву, прозахідну і просхідну, вуличну і чисто парламентську. Розбудова демократичного політичного режиму передбачає перш за все для опозиції культури опозиційної діяльності, усталеного структурування парламенту, вміння влади і опозиції віднаходити компромісне рішення у важливих для країни ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Влада і опозиція // Центр суспільно-правових досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scenter.kiev.ua/news/news:26.05.05>;
2. Карасьов В. Український політичний процес у європейському контексті \ Політичний процес в Україні у 2004: регіональні аспекти (матеріали конференції, Львів, 12 лютого 2005 р.) \ Упоряд. Романюк А., Скочиляс Л. – Львів: ЦПД, 2005. – С.40-47.
3. Мороз не видит необхідности в прийятти закона об оппозиции. – 18.03.2004 – Интернет газета независимой аналитической группы «Эксперт-центр» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.expert.org.ua/?st=2@id=13091;
4. Колодій А. Механізми відповідального врядування. Оpubліковано в Матеріалах другої жіночої конференції «Громадянська позиція і ми». - Львів, 16 березня 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.political-studies.com/women/mechanism.html>;
5. Нинішня політична опозиція і перспективи парламентських виборів в Україні. – Журнал «Політична думка». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.politdumka.kiev.ua/index.php?arch_num=3&cat2=3;

6. Павленко І. Правовий статус опозиції \ Політичний менеджмент. – 2005. – №5 – С.16-30.
7. Перегуда Є. Становлення політичної опозиції в Україні в умовах переходу до індустріально-інформаційного суспільства / Є. Перегуда // Вісник Національної академії державного управління. – 2003. – №3. – С. 402-406/
8. Петренко О. Опозиція – жіночого роду. – Газета «Вечірній Київ» - 19.09.2006. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.vechirka.kiev.ua/article.php?id_article=9443;
9. Політична система сучасної України: особливості становлення, тенденції розвитку / За ред. Ф.М.Рудича: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів освіти. – К.: Парламентське вид-во, 2002. – 327с.
10. Політологічний енциклопедичний словник: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів – К.: Генеза, 1997. – 400с.
11. Рудич Ф. Взаємодія опозиції і влади в Україні: спроба політологічного аналізу // Сучасна українська політика: Політики і політологи про неї. – К.: Ін-т держави і права ім.В.Корецького НАН України, 2002. – С.34-41.
12. Тарченко Т. Чотири фази української опозиції / Т. Тарченко // Україна і світ сьогодні. – 15-21 квіт. (№14). – 2005. – С.3;8.
13. Якименко Ю., Жданов І. Влада і опозиція: від інерції протистояння – до логіки здорового глузду / Ю. Якименко, І. Жданов. – Газета «Дзеркало тижня». – № 35, 14 – 20.09.2002. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zn.kiev.ua/ie/show/410/36115/>

ПРОБЛЕМИ ЛЕГІТИМНОСТІ І ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

*Лелет Я. Т.
студент 2-го курсу спеціальності «Політологія»
Факультету історії,
політології і міжнародних відносин*

*Науковий керівник –
кандидат політичних наук, доцент
Мадрига Т. Б.*

Проблема легітимності влади складає одне з найбільш актуальних та важливих завдань сучасної політичної теорії. Говорячи про стабільність політичних систем, сталість політичного розвитку, гармонізацію відносин між державою і суспільством, ми обов'язково включаємо їх до переліку критеріїв поняття легітимності влади, оскільки лише вона здатна виступити надійним фундаментом, на якому ефективно розвиватимуться владні відносини, як на мікрополітичному, так і на макрополітичному рівні.

До проблеми легітимності вперше звернувся видатний німецький соціолог Макс Вебер, який досліджуючи, власне, поняття легітимності влади, ставив запитання: «Якими є внутрішні підстави для виправдання панування і які зовнішні засоби слугують йому опорою?». З позицій сьогодення можемо говорити, що на теоретичному рівні на це запитання вже давно було дано відповідь, проте нові політичні обставини змушують ставити його знову й знову. Сучасна ситуація в Україні (і, очевидно, не тільки в Україні) є одним із таких випадків. Владу можна визначити як згоду громадян або визнання ними права певної особи чи групи осіб поширювати свій вплив на них у справах управління суспільством. Мало того, важливим моментом легітимності є характер такої згоди. Людина погоджується – під страхом смерті, внаслідок прямої загрози чи через матеріальну вигоду, – що інша чинитиме на неї вплив. Проте така влада не буде легітимною. У термінах Вебера це буде звичайним пануванням, тоді як влада є пануванням легітимним. Тому важливим компонентом легітимності є добровільна згода на панування через упевненість у компетентності чи авторитеті представників влади чи самої системи влади

в цілому. Зрозуміло, що легітимність влади можлива і за недемократичних режимів, адже не має значення те, чи відповідають дійсності уявлення громадян про владу, чи ні. Тому до певної міри легітимними були і нацистська Німеччина, і сталінський Радянський Союз, хоч вони й базувалися на насильстві та маніпуляції свідомістю людей. Важливо, що панування інших людей над собою громадяни сприймають як належне – внаслідок чинників раціональних чи ірраціональних, через знання політичної ситуації в країні чи за відсутності такого знання [1].

Проблема легітимності влади завжди була однією з найважливіших у світовій політичній історії. Способи її досягнення дуже різноманітні. Найпростіший і водночас найважчий полягав у забезпеченні прямого доступу людей до здійснення влади. У такому разі прямий зв'язок між громадянами і владою давав змогу позбутися сумнівів щодо компетентності та авторитету влади, адже її здійснення відбувалося за прямої участі самих підлеглих. З іншого боку, такий механізм за своєю суттю був дуже обмежений для застосування, оскільки передбачав невелику кількість населення і невелику територію для свого втілення в життя. Прикладом такого вирішення проблеми є давньогрецькі міста-поліси. Однак, в даному випадку ціною прямої легітимації влади була експлуатація рабів та позбавлення громадянських прав жінок і іноземців.

Причини втрати зв'язку між виборцями та політичними силами мають багато аспектів і різняться залежно від країн. В Україні спостерігається криза легітимності, що пояснюється, з одного боку, особливостями самої влади, з іншого – самого населення. Отже, перша тенденція стосується насамперед владної верхівки. Можна стверджувати, що будь-яка політична сила у процесі політичної боротьби творить власний образ світу, у якому відводиться місце їй та її політичним опонентам. Таким чином, відбувається боротьба за електорат. Такі символічні образи світу, притаманні будь-якій політичній силі, мають обґрунтування того, чому саме вона є кращими за інші. Моделі таких образів можуть бути абсолютно відмінними, проте зазвичай вони мають схожу схему: з одного боку, по-своєму пояснюють політичну реальність у тому чи іншому суспільстві, з іншого — своє місце в ньому, що є абсолютно невіддільним від протиставлення себе своїм політичним опонентам. Пам'ятаючи про те, що в основі політики як особливої сфери суспільних відносин завжди лежить конфлікт (чи в марксистському, чи в будь-якому іншому розумінні), таке протиставлення є абсолютно

закономірним явищем. Змагаючись за владу, політичні сили вибудовують такі образи дійсності, якими намагаються привернути увагу населення. Таким чином, в ідеалі прихильники будь-якої політичної сили поділяють той образ дійсності, який був нею сформований (хоч її представники далеко не завжди вірять у нього самі). Ця схема є достатньо простим вираженням зв'язку між виборцями і партіями. У разі більш масштабної згоди всього населення із картиною світу, що її продукує політична система будь-якої держави в цілому, є свідченням легітимності влади [2].

В Україні виникають проблеми саме через невідповідність часткових картин світу, що творяться окремими політичними силами, загальній картині світу, яка має бути результатом діяльності всієї політичної системи. Можна говорити про те, що часткові образи дійсності багатьох українських політичних сил настільки суперечать один одному, що не в змозі забезпечити існування цілісного загальнополітичного образу. Іншими словами, український громадянин не має чого поділяти, окрім як партикулярні картини світу, що їх масово продукують численні українські партії. Отже, легітимність як зв'язок громадян і влади стає проблематичною.

Для легітимності досить небезпечним є зростання ролі приватної сфери. Можна говорити про кілька аспектів того, як цей процес руйнує легітимність української влади. Передусім зростання ролі приватного життя для багатьох з нас означає зниження зацікавленості у сфері публічній. Це спричиняє зниження інтересу до політики в цілому, яка ще з часів Аристотеля розуміється як така, що належить саме до публічної сфери. Непотрібно пояснювати, що таким чином формується відчуження від політики, і тому легітимність як зв'язок між населенням і владою поступово руйнується. Політика перетворюється на звичайний привід для обговорення, а події політичного життя сприймаються більше як телевізійна вистава або театр абсурду, де жодні дії політичних акторів не мають логічного завершення. Легітимність влади стає, таким чином, непотрібною, адже влада і населення виявляють мало взаємного інтересу.

Зацікавленість політикою та сферою публічного від часу помаранчевої революції синхронно знижується. Розчарування у здатності чинити вплив на політику та занурення у власне приватне життя, що слугують головними причинами цих процесів, варто, напевне, розглядати як взаємодоповнюючі та взаємообумовлюючі елементи, жоден із яких не є первинним. Це призводить до того, що люди не вірять у можливість зміни

не лише державного, а й суспільного устрою, політичні маніфестації чи утворення різноманітних об'єднань громадяни починають сприймати доволі скептично. У будь-якому разі, падіння рівня легітимності влади внаслідок зникнення інтересу до публічної сфери є очевидним.

Якщо зниження рівня інтересу до політичного життя є процесом, що лежить на поверхні, то значно важливішим буде вказати на інший аспект впливу домінування приватної сфери на легітимність влади. Він полягає в тому, що рівень довіри до політиків і політичних сил дедалі більше починає визначатися ступенем задоволення власних приватних інтересів. Іншими словами, легітимність ставиться у пряму залежність від здатності тієї чи іншої політичної сили «купити» свого «клієнта». В умовах, коли принцип обміну стає домінуючим у стосунках людей між собою, то й стосунки населення і влади починають будуватися згідно із ним.

Для того, щоб краще зрозуміти, чим загрожує таке ставлення до влади, варто зазначити, що сума приватних інтересів не може дорівнювати інтересу публічному. Людина, як істота егоїстична, намагаючись максимізувати власну вигоду, обов'язково знижує вигоду іншої людини. Саме тому принципи вільного ринку, закладені лібералами XVIII—XIX століття, зазнали краху, а більшість країн світу зрозуміли необхідність держави як регулятора ринку, який без цього загрожував перетворитися на «війну всіх проти всіх». Такою є ситуація у всіх сферах публічного життя. Роблячи будь-який вибір згідно лише із власними інтересами, людина тим самим руйнує загальносуспільну вигоду.

Домінування приватної сфери призводить до «приватизації» суспільного життя. Суспільні зв'язки розуміються як засіб для власної самореалізації. Таким самим засобом стає політика. Змінюється навіть її розуміння – дедалі частіше ми уявляємо політику як потужний засіб для заробляння грошей, вона стає ще одним різновидом бізнесу, а більшість вчинків політичних діячів ми схильні пояснювати, з огляду на їхні економічні інтереси. Зокрема, вибори останніх років зафіксували – поряд із падінням рівня політичної активності – зростання інтересу до політики як засобу поліпшення власного матеріального становища. Тому легко пояснити, чому стільки людей, особливо молоде покоління, сприймають наближення виборчої кампанії як засіб «підзаробити». Вони активно працюють на виборчі штаби різних партій, при цьому не маючи жодного зацікавлення в їхніх політичних програмах і переконаннях. Таким чином, попри поступове зниження рівня довіри до партій, під час виборчих

кампаній ці партії не мають жодних проблем із залученням «агітаторів». Цей парадокс сьогодні в Україні є буденним явищем.

Зрештою головна небезпека, яка напряду пов'язана із кризою легітимності, – це загроза «опікунської влади», описана канадським філософом Чарлзом Тейлором як одна з «хвороб сучасності». Для неї характерним є ставлення громадян до держави як до опікуна, що мусить задовольняти їхні потреби, передусім матеріальні. При цьому участь населення в політичному житті зводиться до мінімуму, а самі громадяни перетворюються на «клієнтів». Легітимність у такому разі визначається здатністю державної влади робити «подачки» населенню і забезпечувати приватні інтереси окремих його представників. Очевидно, що в такому разі вирішення загальносуспільних проблем і політичний розвиток держави стають повністю відчуженими від громадян, які, у свою чергу, і не прагнуть на них впливати. Таке патерналістське ставлення до держави є чи не найбільшою загрозою для сучасної України, і цілком зрозуміло, що падіння рівня залученості громадян до політичного життя країни є тривожною ознакою цієї тенденції.

Наведені тенденції не здатні пояснити всю повноту проблеми легітимності влади в Україні, проте до певної міри дозволяють виділити її важливі аспекти. Як бачимо, легітимність зразка початку ХХІ століття навряд чи можна пояснити суто в класичних веберівських термінах. Мало того, як показують реалії, криза легітимності вже не спричиняє краху політичного режиму. Режим, який не є достатньо легітимним в очах свого населення, продовжує існувати й розвиватися за власними закономірностями. На думку сучасного американського політолога Адама Пшеворські, це пояснюється простою відсутністю альтернативи чинній владі, тобто люди погоджуються на владу, яка їм не до вподоби, лише тому, що не бачать жодного іншого варіанта. Такий невтішний висновок означає лише те, що взаємозв'язок між державою і громадянами, який визначався легітимністю, поступово руйнується. Тому проблема відчуження влади від населення і замкнення їх обох на собі є цілком наочною ознакою сьогодення [3].

Отже, проблематика легітимності пов'язана з пошуком відповіді на питанням про те, що дає право владним структурам розпоряджатися життям підвладних їм людей і чекати від них добровільного підпорядкування владним рішенням. Вивчення динаміки рівня довіри до таких демократичних процедур як вибори й референдуми, до політичних

лідерів, структур та інститутів, ефективності їхньої діяльності може стати важливою складовою вивчення процесів легітимації.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. – Київ: Основи, 1998. – 534 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/weber/wbs.htm>
2. Легітимація // Словник соціологічних і політологічних термінів / Нар. укр. акад.; за заг. ред.: В. І. Астахової [та ін.] ; уклад. В. І. Астахова [та ін.]. – Київ: Вища шк., 1993. – 140 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001069>
3. Цокур Є. Г. Легітимність політичної влади в Україні у контексті революції гідності / Є. Г. Цокур // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право. – 2014. – Вип. 25. – С. 153-160. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nchnpu_018_2014_25_23

СИМВОЛІЧНА ПОЛІТИКА: СУТНІСТЬ, ЗМІСТ ТА УМОВИ РЕАЛІЗАЦІЇ

*Максимів Ю. Б.,
студентка 4-го курсу спеціальності «Політологія»
Факультету історії,
політології і міжнародних відносин*

*Науковий керівник –
кандидат політичних наук, доцент
Матвієнків С. М.*

Сучасний розвиток суспільства актуалізує проблематику дослідження символічної політики. Це, у свою чергу, вимагає ретельного аналізу характеру та впливу символів в політичній дійсності. Політика набуває не лише символічного характеру, символічна дійсність перетворює сферу політики на сферу виробництва символів.

Ці тенденції дедалі більше зумовлюють пошуки нових теоретико-методологічних підходів до визначення впливу символів на процеси конструювання та відтворення політичного життя в мовах сучасності.

Аналіз публікацій показує, що символічна політика належить до наукових тем, які зароджувались та активно обговорюються саме в західній політичній науці. Загалом, дослідження феномену символічної політики почалось у середині ХХ століття. Концептуальну основу дослідження цього феномену являють книги відомого американського дослідника політолога Мюррея Едельмана.

Вітчизняні політологи долучилась до вивчення цієї проблеми порівняно нещодавно. Серед західних та вітчизняних науковців, що займались дослідженням символічних складових у контексті їх функціонування та відтворення в межах інформаційно-комунікативного простору варто зазначити Е. Гідденса, П. Бергера, Р. Кобба, Ч. Єлдера С.Барматова, В. Бурлачука, Ю. Качанова, Ю. Краснокутську, В.Полянську, С. Поцелуєва, та інших.

Символ – це образ, який несе у собі певний зміст, невід’ємний від образу, але не тотожний йому. Символи невід’ємні й суттєві компоненти політичної культури. Під політичною символікою здебільшого розуміють символи, які існують і використовуються в політиці. Докладне визначення подає політологічний словник: «Політична символіка – це сукупність

виразних засобів, що надають політичному життю, політичній дії, різним формам матеріальної політики явний, особливо очевидний або, навпаки, прихований сенс» [2].

Символи можна назвати головним атрибутом політики, бо, як зазначає українська дослідниця В. Полянська, символічна політика є видом політики, який діє в царині політичної свідомості та спрямований на конструювання і підтримання легітимності влади на рівні довіри до її інститутів і персон. Тобто, символічний досвід охоплює різноманітні сфери уявлень, цінностей, традицій, норм поведінки окремого індивіда та групи [6, с.88].

Вона реалізується через субституції (підміна політичної дійсності на політичну реальність у свідомості громадян), відтворення існуючого кредитування або суспільного договору в символічних діях, нагнітання «чогось» (підміна політичної реальності та шантаж політичної свідомості маніпулятивними засобами), відтворення харизматичного права на легітимну владу. Можна відмітити, що в межах цього підходу зміст символічної політики прямо пов'язаний із формуванням довіри до політичної влади [7].

У цьому контексті варто розглянути форми прояву символічної політики за німецьким політологом Т. Мейєром. Зокрема, науковець виокремлює чотири знакові форми прояву символічної політики («ерзац-політики»): так звані, «ерзац-акції» (або акції заміщення), тобто цілеспрямоване створення та поширення політичних ілюзій. Так, на думку українського дослідника В. Бушанського, в Україні подібні символічні акції зазвичай проявляються в залученні політиків до певних подій, коли заздалегідь відомо, що вони набудуть суспільного резонансу. Тобто символічні акції мають на меті створення позитивного іміджу;

Ще однією формою є «символічне законодавство»: найбільш наближене до стабілізаційної функції символічної політики в умовах соціально-політичних зрушень. Таке законодавство може успішно вбудовуватися в загальну картину політичного міфу, фіксуючи в нормативній формі момент заміни старих порядків новими, зникнення чи появу певного політичного інституту чи способу реалізації влади [8, с.28].

Так звана, «символічна персоналізація» – це не що інше, як створення іміджу, адже відомо, що позитивний імідж політика в очах громадськості є невід'ємним атрибутом його політичного успіху.

Така форма, як «символічна ідеологізація» є не звичайною ідеологізацією як сукупність заходів з поширення певної політичної ідеології, а інсценуванням фундаментальної ідеологічної протилежності в умовах вже сформованого політичного консенсусу. Таке інсценування відбувається через міфологізацію та ритуалізацію політичної дійсності [8].

Політичний міф за змістом для суб'єкта політичного управління є критерієм, за яким народ легітимізує політичний порядок, політичний режим та окремих лідерів, та за цими ж критеріями суб'єкт політичного управління може відтворити політичний міф, перш за все засобами політичної комунікації. Складовими політичного міфу є політичний час та простір, політичні персонажі, символи влади, архетипи, сюжет.

Політичний ритуал як структурний елемент символічної політики втілює політичний міф за допомогою відтворення відповідного міфологічного часу і простору (специфічними технологіями є політичні свята, політичні ігри, державний церемоніал, масові публічні акції, мітинги, демонстрації тощо) [8].

Політичний ритуал є публічним утіленням політичної міфології в символічних діях через морально-емоційне ототожнення учасників ритуалу з героями минулого, сучасності та майбутнього, а також систематизацію найважливіших соціальних процесів.

Цікавою формою «символічної політики» виступає семантична політика – оперування символами у сфері політичної мови. За президентства В. Януковича одним із найбільш вживаним символів став символ реформ. Спекуляції на термінології дозволили не лише переконати частину суспільства в проведенні позитивних перетворень, але й повсякчас лякати чиновників невідворотністю відповідальності за провал цих же таємничих реформ. Насправді ж, гучним словом «реформи» декорували будь-які законодавчі ініціативи незалежно від їх спрямування та отриманих результатів [1].

Сучасна символічна політика багато в чому зобов'язана своїм масовим впливом на суспільство візуальному дискурсу. Цей специфічний дискурс розгортається у вигляді репрезентативних символів, які не претендують на істинність або хибність, але виявляються для мільйонів людей основним джерелом інформації про навколишній світ. С. Поцелуєв зазначає про підпорядкованість символів змістам та законам естетичного впливу на індивіда. Інформація або повідомлення виступають, у першу чергу, як естетична інформація. Саме пріоритетність візуального дискурсу

зменшує важливість характеристик логічності та послідовності інформації, безпосередньо осмислення побаченого. Більшого впливу набувають не тексти або аргументи, а яскраві символи та кадри, що легко запам'ятовуються [6, с. 90].

На підтвердження тези про важливість та впливовість візуального дискурсу можна зазначити наявність стійких асоціацій кольорів та символів із політичними силами та подіями. Відтак «кольорові революції» мають конкретні асоціативні символи залежно від країни: Грузія – «революція троянд», кольори – червоний та білий; Киргизія – «тюльпанова революція», кольори – помаранчевий та жовтий; Україна – «помаранчева революція», символи – сонце, помаранч. Серед символів українського Майдану 2014 р. одним із найстійкіших є символ «Небесної сотні». Символ «Небесної сотні» використовується у назвах вулиць та площ, літературі, кінематографі, скульптурі тощо.

Умовою реалізації символічної політики є політична комунікація, тобто передача повідомлень, важливих для функціонування політичної системи. Це можуть бути не лише усне чи письмове слово, а й будь-який знак, символ, сигнал, за допомогою якого і здійснюється передача повідомлення [3].

Зважаючи на те, що головною особливістю символів є те, що символ передає інформацію миттєво, минаючи всі перешкоди для її критичного осмислення реципієнтами, слід зазначити, що політичні символи – потужний ретранслятор у дискурсивних практиках взаємодії політичних акторів, зокрема представників влади, громадян та суспільства [8, с. 90].

Таким чином, політичний символізм – невід'ємна частина ідеології, політики, культури. Під політичною символікою здебільшого розуміються символи, які існують і використовуються в політиці. У суспільному житті символи виконують об'єднуючу й мобілізуючу роль, є засобами агітації та визначення політичної позиції.

В перехідні періоди розвитку політичної системи символічна політика відіграє функції інтеграції, диференціації соціально-політичних суб'єктів у відповідності до політичних цілей, мобілізації задля її досягнення. Водночас символічна політика виконує стабілізаційні функції в політичній системі, інтегруючи та відтворюючи політичні відносини в площині символічної поведінки та символічного вираження ідеології та змісту політичних відносин.

Список використаних джерел

1. Бушанський В. Блиск та злиденність символічної політики [Електронний ресурс] / В. Бушанський // Віче. – 2008. – № 23. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/1244/>
2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820с.
3. Краснокутська Ю. Засоби масової комунікації та символічна політика: аспекти впливу / Ю. Краснокутська // Сучасне суспільство: політичні науки, соціальні науки, культурологічні науки. – 2012. – Вип. 1. – С. 14–19.
4. Павлюк Л. Символ та ідентифікація в політичному дискурсі мас-медіа [Електронний ресурс] / Л.Павлюк. – Режим доступу : http://www.lnu.edu.ua/faculty/jur/publications/visnyk26/Statti_Pavljuk.htm
5. Мисюров Д.А. Символы о символах : Начала культурно-символической политики / Мисюров Д. А. – М. : URSS, 2008. – 230 с.
6. Прилукова Е. Природа символической политики [Електронний ресурс] / Е. Прилукова // Современные исследования социальных проблем (электронный научный журнал). – 2012. – № 5 (13). – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/priroda-simvolicheskoyapolitiki>.
7. Полянська В. Символічна політика: сутність, структура, умови реалізації [Електронний ресурс] / В. Полянська // Політичний менеджмент. – 2004. – № 3. – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=26&c=360>.
8. Полянська В. Впорядкування політичної комунікації та процес реалізації символічної політики // Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні. – К., 2003.
9. Ярошенко В. М. Символічна політика та символи в інформаційно-комунікативному просторі: аспекти впливу / В. М. Ярошенко, І. О. Присяжненко // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія : Політологія. – 2014. – Т. 248, Вип. 236. – С. 28-33.

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПРІОРИТЕТ СТРАТЕГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ КУРСУ

*Мейхер О. О.,
магістрант I року навчання
спеціальності «Політологія»
Факультету історії,
політології і міжнародних відносин*

*Науковий керівник –
Дерев'янюк С. М.
доктор політичних наук,
професор*

На шляху до української євроінтеграції стоїть багато перепон і однією із таких став референдум у Нідерландах щодо вступу України в Європейський Союз. Актуальність цієї теми важко недооцінити, оскільки Україна йде довгим шляхом до вступу в ЄС. Євроінтеграція є одним із основних напрямів у зовнішній політиці нашої держави. Тому проблематика вступу України є актуальною і ще довго буде такою залишатись, оскільки економічний потенціал країни бажає кращого, реформи дуже повільні, а конфлікт із Російською Федерацією триває.

Основою для вивчення даного питання послужили праці таких вчених у сфері європейської інтеграції, як О. Сушко, Я. Пекло та ін.

Протягом тривалого часу українська сторона сподівалась отримати формальну перспективу членства в Євросоюзі. Однак внаслідок внутрішніх проблем як в самому ЄС, так і в Україні, питання перспективи вступу України в ЄС не було зафіксоване в Угоді про асоціацію, хоча з теоретичної точки зору, її перший варіант не позбавляв Україну права в перспективі скористатись статтею 49 Договору про Європейський Союз і подавати заявку щодо членства. Однак офіційно прийняті ЄС вимоги на запит уряду Нідерландів де-юре зафіксували як відсутність зв'язку формату асоціації з можливою перспективою членства, так й доступу до відповідних фондів та інструментів Євросоюзу.

Втім можна очікувати посилення кооперації щодо забезпечення співпраці Союзу з Україною через створення Ради Асоціації, збільшення обсягу фінансової допомоги, більшого залучення інституцій ЄС до

здійснення Україною необхідних реформ. Українська та європейська сторони наголосили, що Угода з Україною може стати зразком при укладанні базових договорів з країнами, до яких застосовується ініціатива «Східне партнерство». В даному контексті слушною є думка, що у випадку України Угода про асоціацію буде виконувати свої безпосередні функції триваліший час, оскільки отримання статусу кандидата в перспективі 3–5 років не є реалістичним очікуванням. Відповідно, Угода має бути наповнена інструментарієм, що не втратить актуальності і в більш тривалій перспективі (5–10 років) [1].

ЄС виділив значні ресурси для підтримки основних проблем стабілізації європейської околиці, підтримуючи Європейський інструмент сусідства (ENI) (зокрема, з бюджетом понад 15 млрд. євро на 2014–2020 рр.). Для подальшої оптимізації витрат, ЄС буде прагнути залучити значні додаткові кошти за рахунок подальшого зміцнення співпраці з міжнародними фінансовими інститутами і адаптуватиме свої стратегії для забезпечення цілеспрямованої допомоги для забезпечення того, щоб фінансова допомога не була незаконно привласнена і досягала намічених одержувачів [2].

Поряд з тим варто зазначити, що як і раніше, ЄС «розривається» між бажанням виробити загальну політику і розходженням переваг своїх держав – членів, кожна з яких намагається схилити чашу терезів ЄПС в напрямку своїх геополітичних інтересів [3].

Таким чином, варто констатувати: перспективи поглиблення існуючих форматів взаємодії України з ЄС залишились «транзитивними» й нечітко визначеними. Співпраця з сусідніми країнами залишається чітким пріоритетом, як і враховується подвійна взаємозалежність: економічна і безпекова [4].

Більш позитивним є ставлення представників ЄС – сусідів України. Зокрема, польського політолога, виконавчого директора Фонду Польсько-Української співпраці РАУСІ Яна Пекло. Його рекомендації для Європейського Союзу є такими: 1) допомога у зміцненні демократії і верховенства права в Україні (з особливим акцентом на боротьбі з корупцією); 2) включення перспективи членства в ЄС і НАТО в діалог з Києвом; 3) надання Україні допомоги у військовій підготовці, розвідданих і військової техніки, здатних допомогти їй захистити суверенітет і обмежити кількість жертв серед мирного населення та військовослужбовців; 4) робота над новим форматом мирного

врегулювання для україно-російського конфлікту, в який буде включено питання Криму; 5) допомога в розробці стратегічного рішення щодо проблеми внутрішніх переселенців в Україні; 6) підтримка сектора малих і середніх підприємств і збільшення іноземних інвестицій в Україну; 7. залучення України (та інших країн Східного партнерства, які підписали угоди про асоціацію з ЄС) до глибокого співробітництва на різних рівнях із партнерами з Євросоюзу [5].

Проте у цілому в ЄС головним трендом залишається зростання скептичних настроїв та збільшення ваги відповідних політичних сил [4].

Принципово важливим елементом суспільно-економічних трансформацій в державах ЦСЄ була постійна присутність зовнішнього контролю, що змушувало поквартитися з проведенням адаптаційних та імітаційних реформ. Стосовно країн пострадянського простору ситуація подається і сприймається інакше. Наявність зовнішнього контролю з боку ЄС не гарантує цим країнам перспективи набуття членства й слугує насамперед потребам адаптації до напівпериферійного статусу в межах політики партнерства та укладення Угод про асоціацію.

При цьому європейське сприяння «української проблематики» в контексті сучасних трансформаційних впливів на глобальній міжнародній арені залишатиметься додатковим фактором важливості реалізації Українською державою мети становлення демократичних суспільних відносин і сучасної ринкової економіки.

Список використаних джерел

1. Сушко О. Формування нового типу асоціативних відносин у трансатлантичному просторі: східна політика Європейського Союзу / Пахомов Ю.М., Коваль І. М., Шергін С.О. та інші. Монографія. – К.: Центр вільної преси, 2013. – С. 295-305.
2. Communication conjointe au parlement europeen, au conseil, au comite economique et social et au comite des regions. Reexamen de la politique europeenne de voisinage Bruxelles, le 18.11.2015 JOIN (2015) 50 final {SWD(2015) 500 final – 25 p.
3. David Cadier et Florent Parmentier sur le Partenariat Oriental de l'Union europeenn [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.touteurope.eu/?cHash=59bebe6afa>

4. Au nom de la commission des affaires europeennes (1) sur le Partenariat oriental, Enregistre a la Presidence du Senat le 13 juillet 2016 / RAPPORT Par MM. Pas [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.senat.fr/rap/r15-797/r15-7971.pdf>
5. Jan Piekło Ukraine's Unrequited Passion for Europe [Электронный ресурс] Heinrich-Böll-Stiftung. Jul 14, 2016 – Режим доступа: <https://eu.boell.org/en/2016/07/14/ukraines-unrequited-passion-europe>

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД (ОТГ)

*Нагірняк Д.
студентка IV курсу,
спеціальності «Політологія»
Факультет історії, політології і
міжнародних відносин*

*Науковий керівник –
Марчук В. В.
доктор історичних наук, професор*

Демократичні перетворення в Україні передбачають розширення участі населення в управлінських процесах. Від активності та ініціативності членів територіальних громад, їх відповідальності та здатності мобілізуватися задля досягнення спільної мети багато в чому залежить стан вирішення не лише локальних проблем, а й перетворення у соціальній, економічній, культурній та екологічній сферах у державі в цілому.

Одним із способів оптимізації взаємодії громадськості та органів влади та чинником розбудови інституту громадянського суспільства є децентралізація – передача певної частини повноважень органам, які не є підпорядкованими центральній владі, а обираються чи створюються громадою.

Метою статті є дослідження процесу здійснення взаємодії громадськості та органів державної влади в об'єднаних територіальних громадах. Для нас важливо отримати дані про актуальний сьогодні в Україні процес реформування та перші результати діяльності створених об'єднаних територіальних громад (ОТГ) протягом трьох років, зрозуміти, чи дійсно децентралізація надає такий значний обсяг можливостей для громадян, а також виявити зміни у відносинах владних структур та інституту громадянського суспільства.

Питання децентралізації публічної влади стали предметом досліджень таких зарубіжних вчених, як Т. Вюртенгбергер, М. Кітінг, С. Ліпсет, М. Портер, В. Роккан, П. Сегварі, Е. Томпсон. Напрацювання у

сфері становлення інституту громадянського суспільства представлені у роботах зарубіжних науковців, зокрема Е. Арато, Дж. Грей, Дж. Коен, Н. Розенблум, Е. Шилз, М. Уольцер. Проблеми взаємовідносин місцевого самоврядування, держави і громадянського суспільства в Україні, а також з'ясування сутності феномену громадянського суспільства досліджували О. Батанов, М. Бойчук, В. Борденюк, М. Кармазіна, В. Мамонова, А. Мацюк, О. Петришин, Є. Цокур.

Різні аспекти існування громадянського суспільства лягли в основу наукових пошуків багатьох сучасних авторів. Так, громадянське суспільство у контексті цінностей лібералізму та принципу політичного плюралізму досліджує Дж. Грей, Н. Розенблум. Б. Барбер вивчає громадянське суспільство крізь призму учасницької демократії, а Е. Шилз – у співвідношенні з проблемами національних питань та націоналізму. М. Уольцер сформулював низку ціннісних орієнтирів для сучасного громадянського суспільства. Фундаментальною є праця американських учених Дж. Коена та Е. Арато «Громадянське суспільство та політична теорія», де визначено передумови відродження громадянського суспільства як теорії та практики у сучасному плюралістичному соціумі [1].

Професор Гарвардського університету Н. Розенблум стала однією із перших сучасних політологів, хто розробила та застосувала соціально-теоретичні критерії класифікації моделей громадянських суспільств. Відповідно до тлумачення Н. Розенблум, сучасна інтерпретація громадянського суспільства переважно зосереджена на висвітленні його функціонального потенціалу в аспектах формування громадянських, ліберальних і демократичних цінностей у суспільних взаємодіях. Такі ціннісні орієнтири утворюються переважно під впливом організаційної різноманітності, відкритості й свободи участі індивідів [7].

Як відомо, реформа децентралізації в Україні розпочалася у 2014 році з прийняттям базових законодавчих документів. Сюди слід віднести Концепцію реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади від 01.04.2014 р., Закони України «Про співробітництво територіальних громад» від 17.06.2014 р. та «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 р. Також важливими у плані фінансової децентралізації є зміни до Бюджетного і Податкового кодексів.

Станом на початок листопада 2018 року створено вже 876 об'єднаних територіальних громад (ОТГ). До складу цих об'єднаних

територіальних громад (ОТГ) увійшли 4010 колишніх місцевих рад. Більше 9 млн людей проживають в об'єднаних територіальних громадах (ОТГ) [3].

Важливим, на наш погляд, є те, що децентралізація передає основні повноваження безпосередньо «на місця», забезпечуючи цим пришвидшення вирішення проблем місцевого рівня. Можливість діяти самостійно мотивує населення та керівництво територіальної громади до розвитку та покращення умов.

У Законі України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» визначено єдиний механізм утворення нової адміністративно-територіальної одиниці, і звернено увагу на добровільність такого об'єднання та ініціативу самих мешканців села, селища чи міста, депутатів та відповідних рад, місцевих органів самоорганізації населення [4].

Бюджет об'єднаних територіальних громад (ОТГ) складають 60% податку на доходи фізичних осіб, 5% акцизного податку з реалізації підакцизних товарів, 100% єдиного податку, 100% податку на майно (земля, нерухомість тощо). Крім того, на місцях залишається 100% податку на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності, 100% платежів за надання адміністративних послуг та 25% екологічного податку [6].

Для того, щоб оцінити результативність реформи децентралізації в Україні, хочемо проаналізувати діяльність двох об'єднаних територіальних громад – Білоберізької та Печеніжинської. Вони утворилися у 2015 році, відповідно, за 3, 5 роки діяльності уже мають багато здобутків.

Хотілося б відзначити головне – мешканці громади мають можливість активно долучатися до змін у своїх об'єднаній територіальній громаді (ОТГ). Зокрема, за допомогою програми Бюджету участі, яка передбачає взаємодію органів місцевого самоврядування з громадськістю і спрямована на залучення населення об'єднаній територіальній громаді (ОТГ) до прийняття рішень щодо розподілу частини бюджету об'єднаній територіальній громаді [2].

Проекти, які розглядаються у Бюджеті участі, що важливо, мають бути доступними для ознайомлення усього населенню об'єднаній територіальній громаді (ОТГ). І саме громадськість шляхом голосування обирає, які проекти слід профінансувати з місцевого бюджету.

Програма DOBRE спрямує більшу частку технічної та фінансової допомоги на місцевий рівень, зокрема, створюючи умови для нових

Об'єднаних територіальних громад краще управляти ресурсами, підвищити якість комунальних послуг, стимулювати місцеву економіку та підвищити залучення громадян [5].

Програма DOBRE передбачає втілення двох основних цілей. Перша – підтримка доброї практики місцевого самоврядування в об'єднаних територіальних громадах (ОТГ). Друга – не менш важлива, допомога громадянам та громадянському суспільству в конструктивній взаємодії з органами врядування та формуванні вимог щодо прозорості та послуг.

Зазначимо, що процеси розвитку місцевого самоврядування й громадянського суспільства взаємопов'язані. Місцеве самоврядування є найбільш ефективною легальною формою участі громадян у вирішенні питань місцевого значення. Вимогливість до себе і до органів публічної влади, вміння використовувати весь потенціал місцевого самоврядування сприятимуть формуванню в Україні основних складових каркасу громадянського суспільства.

В результаті дослідження можемо говорити про створення ефективного механізму взаємодії органів місцевого самоврядування ОТГ та її жителів щодо розподілу ресурсів та бюджетних коштів; активне залучення мешканців до процесу прийняття та реалізації рішень органів місцевого самоврядування. Також формується новий, якісно вищий рівень довіри громадян до органів місцевого самоврядування, діяльність останніх стає більш прозорою та публічною. Підвищується відкритість прийняття рішень за допомогою безпосереднього залучення громадян до бюджетної політики та можливістю вирішення питань, які найбільш хвилюють жителів ОТГ.

Список використаних джерел

1. Арато Е. Відродження, занепад і реконструкція концепції громадянського суспільства / Е. Арато, Дж. Коен // Політична думка. – 1996. – № 1. – С. 25–31.
2. Бюджет участі Білоберізької об'єднаної територіальної громади (ОТГ) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Білоберізької об'єднаної територіальної громади (ОТГ). – Режим доступу: <https://biloberizka-gromada.gov.ua/bjudzhet-uchasti-biloberizkoi-otg-na-2018r-10-23-53-01-03-2018>

3. Децентралізація дає можливості [Електронний ресурс] // Офіційний сайт реформи децентралізації в Україні. – Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/about>
4. Закону України «Про добровільне об'єднання громадян» » [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>
5. Програма DOBRE [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал децентралізації в Україні. – Режим доступу: <https://donors.decentralization.gov.ua/project/dobre>
6. Реформа децентралізації [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал органів виконавчої влади України. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-decentralizaciyi>
7. Barber B. K. The Search for Civil Society: Can We Restore the Middle Ground between Government and Markets? / B. K. Barber // New Democrat. – 1995. – March/April. – P. 12–18.275, с. 363

РЕГІОНАЛЬНИЙ ВИМІР ФОРМУВАННЯ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

*Никорович Ю.-А.І.,
магістрант I року навчання
спеціальності «Політологія»*

*Факультету історії,
політології і міжнародних відносин*

*Науковий керівник –
Климончук В. Й.,
доктор політичних наук, професор*

Українські вчені, досліджуючи політичні партії та партійні системи, зазвичай роблять акцент на генезі партійної системи, її акторній структурі, конкурентності, інституціалізації. Однак така важлива її характеристика, як регіональний вимір діяльності та функціонування політичних партій, залишається поза увагою дослідників. Відтак діяльність та впливовість політичних партій в окремих регіонах України потребують детального розгляду й усебічної характеристики.

Питання регіонального виміру суспільно-політичних процесів у нашій державі проаналізовано на основі таких наукових розвідок: А.Берези «Регіоналізм і регіоналізація: проблеми теорії і практики»; О.Вишняка «Політична типологія регіонів: динаміка та фактори змін»; В.Горбача «Електоральна карта України: регіональний вимір»; «Етнополітичні процеси в Україні: регіональні особливості»; «Електоральні процеси України в регіональному вимірі: Буковина і Закарпаття»; А.Колодій «Український регіоналізм як стан культурно-політичної поляризованості»; Л.Нагорної «Регіональна ідентичність: український контекст»; Ю.Сокирки «Регіональний фактор у політичному процесі України» та ін. Також вагомим у таку проблематику є внесок івано-франківських учених – І.Доцяка, В.Климончука, Т.Мадриги.

Метою даної статті є спроба охарактеризувати особливості регіонального структурування партійного простору на прикладі Івано-Франківської області.

За офіційними даними Головного управління юстиції в Івано-Франківській області, станом на 01 січня 2019 року зареєстровано 136 організацій політичних партій.

Ще до розпаду Радянського Союзу як опозиція Компартії став Народний Рух, котрий потім роздробився на різноманітні політичні партії, переважно патріотичного спрямування. Крім того важливу роль в політичному житті Прикарпаття відіграла громадська організація «Меморіал», яка займалася встановленням злочинів скоєних, в першу чергу радянським окупаційним режимом, проти українців на території Івано-Франківської області.

Якщо взяти до уваги узагальнені політико-ідеологічні характеристики електоральних орієнтацій громадян під час парламентських виборів, то слід відмітити, що виборці Прикарпаття в своїй більшості поділяли націонал-демократичні цінності.

Якщо парламентські вибори розділити по етапах, то побачимо, що на початковому етапі (1994, 1998, 2002 рр.) населення Івано-Франківської області поділяли націонал-демократичні цінності (НРУ, Конгрес українських націоналістів, Українська республіканська партія).

На парламентських виборах 2002 року перемогу націонал-демократичному блоку «Наша Україна» забезпечили виборці Заходу та значної частини Центру.

На виборах 2006-2007 років виборці Прикарпаття вже традиційно підтримали «помаранчеві» сили. [9, с.88].

На парламентських виборах 2012 року була застосована мажоритарна виборча система, котра дала можливість впливати на електорат за допомогою адміністративного впливу та матеріального підкупу.

Однак, прикарпатці проголосували проти провладної партії, підтримавши опозиційні сили – ВО «Батьківщина» та ВО «Свобода». За результатами голосування ВО «Батьківщина» набрало 39,89% голосів, ВО «Свобода» – 33, 25%, УДАР – 14, 09%, Партія регіонів – 5,23%.

Позачергові парламентські вибори 2014 року відбувались в умовах економічної руїни країни після правління Януковича, відкритої агресії Росії проти України та інших негативних факторів, які перешкождали нормальному державотворенню. Електорат Івано-Франківщини підтримали «Народний фронт» – 37,48%, на другому місці за кількістю набраних голосів опинився «Блок Петра Порошенка» – 18,25%. Це можна

пояснити тим, що на той час і Прем'єр-міністр і Президент України мали значну підтримку населення України, зокрема населення нашої області, котре було, наряду з іншими західними регіонами, одним з рушійних демократичних перетворень в Україні.

Значною підтримкою заручилася «Самопоміч» – 14,69%, котра вперше була представлена на парламентських виборах. Це пояснюється харизмою її лідера Андрія Садового, котрий за часів свого перебування в якості перетворив Львів на сучасне європейське місто, бажанням людей мати нову демократичну політичну силу та симпатією до молодих, інтелектуальних людей, котрі не були скомпроментовані перебуванням в інших політичних структурах.

На місцевих виборах 2015 року до обласної ради Івано-Франківська де-юре виграла провладна БПП «Солідарність», але де-факто в обласній раді організувалася коаліція з «Свободи», «Батьківщини» та «Волі» (домовленості про створення котрої були на всеукраїнському рівні – між О. Тягнибоком та Ю. Тимошенко), в результаті якої на початках провладна не мала жодної важливої адміністративної посади в найвищому представницькому органі області. Для прикладу, головою Івано-Франківської обласної ради став представник від Всеукраїнського об'єднання «Свобода» Олександр Сич, хоча його партія здобула третє місце.

Проте, в процесі розвитку, враховуючи різні економічні, політичні та бізнесові інтереси, БПП все-таки затвердив свої позиції в обласній раді, що дало змогу далі впливати на політичну ситуацію Прикарпаття.

Цікавим є те, що зі 136 осередків політичних партій, зареєстрованих в області, у виборах до обласної ради змогли взяти участь лише 15 партій. Навіть з цих партій тільки 4 делегували у виборчі списки понад 80 кандидатів у депутати, закріплених за відповідними виборчими округами. Решта політичних сил висунули від 5 до 38 кандидатів (з необхідних 84) [1, с. 63].

Дана ситуація свідчить про те, що більшість зареєстрованих місцевих партійних організацій є формальними, не мають соціальної бази, організаційного та ресурсного забезпечення і навіть не спроможні брати участь у місцевих виборах.

Отже, загалом, електорат Прикарпаття рідко коли голосує за провладні партії. В своїй більшості, він поділяє національно-демократичні цінності. Жителям Прикарпаття притаманно голосувати за політичні

структури проєвропейського спрямування, які відстоюють зміцнення української мови, державності як такої. Населення Івано-Франківської області наряду з іншими західними регіонами є одною з рушійних сил демократичних перетворень в Україні.

Список використаних джерел

1. Доцяк І. Партиїно-політичний вимір виборів місцевих органів влади 2015 року (на прикладі Івано-Франківської області). Політичні партії і вибори: українські та світові практики: збірник статей і тез за результатами наукової конференції «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 8 жовтня 2016 року / За заг. ред. А.Романюка. Львів: Простір-М, 2017. С. 59
2. Закон України «Про місцеві вибори» (2015). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/595-19>
3. Климончук В. Регіональні особливості структурування партійного простору на прикладі Івано-Франківської області. Політичні партії і вибори: українські та світові практики: збірник статей і тез за результатами наукової конференції «Політичні партії і вибори: українські та світові практики» (пам'яті Юрія Романовича Шведа) від 8 жовтня 2016 року / За заг. ред. А.Романюка. Львів: Простір-М, 2017. С. 51–59.
4. Парламентські вибори 2012 року в Україні. Наукові дослідження. – К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2013. – 364 с.
5. Регіональний вимір політичного процесу в Україні у 2007 році: матеріали міжрегіональної науково-практичної конференції (Львів, 10 листопада 2007 року) / укл. А. С. Романюк, Л. С. Скочиляс, О. В. Шиманова. – Львів: Генеза, 2007. – 132 с.

СЕРЕДНІЙ КЛАС ЯК ОСНОВА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

*Прокопів Т. В.,
студентка 4-го курсу
спеціальності «Політологія»
Факультету історії,
політології і міжнародних відносин*

*Науковий керівник –
кандидат політичних наук, доцент
Матвієнків С. М.*

Середній клас – група людей, що має стійкі доходи, достатні для задоволення широкого кола матеріальних і соціальних потреб. До середнього класу, як правило, відносять таких людей, які мають високий рівень освіти і кваліфікації, і що займають в суспільстві проміжне становище: між багатою невеликою частиною і значною – низькооплачуваною частинами населення. Відповідно до сторінки «American middle class», особи, що належать до середнього класу в загальному:

- мають комфортабельні стандарти життя;
- мають значну економічну безпеку;
- мають чималу робочу автономію;
- покладаються на свої знання для самозабезпечення.

Сьогодні до середнього класу здебільшого входять менеджери, державні службовці, вчені, високооплачувана частина інженерно-технічних працівників та висококваліфікованих робітників, основна частина працюючої за наймом інтелігенції, військові, працівники сфери обслуговування і побуту та деякі інші групи населення. Зростання їх чисельності зумовлено роллю і значенням освіти й науки в сучасному світі, розгортанням НТР, ускладненням організаційної структури господарської діяльності, розширенням сфери послуг.

У розвинутих країнах середній клас становить більшу частину населення. Вчені наголошують на тому, що середній клас є визначальною соціальною силою у заснуванні та консолідації демократії, основою ринкової економіки і надають цьому низку таких надважливих функцій:

- по-перше, враховуючи, що зазвичай підприємницький клас уособлюють представники середнього класу, то саме останні у ролі суб'єктів підприємницької діяльності сприяють зростанню продуктивності і зайнятості в економіці;

- по-друге, завдяки середньому класу в суспільстві відбуваються процеси акумулювання людського капіталу і необхідних грошових заощаджень, які в майбутньому втілюються в економічне зростання країн;

- по-третє, люди, які репрезентують середній клас, не лише володіють достатніми можливостями та ресурсами для більшого споживання благ порівняно з бідними верствами населення, а й готові нести додаткові витрати (екстра-витрати) за споживання благ відносно вищої якості. Тим самим попит, який генерується середнім класом, напряду зумовлює нарощення інвестицій у виробництво та якісне його вдосконалення, сприяє розширеному відтворенню економічного потенціалу загалом .

Визначаючи все це, середній клас є основою громадянського суспільства, гарантом дотримання демократичних прав і свобод громадян.

Представники середнього класу в Україні, за висловлюваннями фахівців, жодним чином не відповідають критеріям, встановленим для представників середнього класу демократичних держав світу [3, с.223-224].

Зважаючи на відсутність певного одного, єдиного, інтегрального показника середнього класу, науковці з метою його ідентифікації пропонують цілу низку критеріїв, або ознак.

Отже, найпоширенішими ознаками виокремлення середнього класу є матеріально-ресурсні (виділяється середній клас за ознаками матеріального забезпечення), нематеріальні ресурсні (виділяється соціально-професійний середній клас) та соціального самопочуття (виокремлюється так званий суб'єктивний середній клас). Кожній наведеній ознаці відповідає своя система індикаторів, за якими виявляються соціальні класи, і на цій основі виокремлюється середній. Звичайно, в літературі можна віднайти й інші підходи до розмежування середнього класу, яким відповідатиме свій певний набір показників, що свідчить швидше про те, що універсальних загальноприйнятих методів дослідження (оцінки) середнього класу не існує, так само як і донині не вирішено низку методологічних проблем, пов'язаних із трактуванням цієї соціально-економічної категорії [1, с.57-58].

Такі ознаки середнього класу можна було б назвати базовими, або ознаками малого, внутрішнього кола. Однак функції середнього класу в суспільстві, в економіці настільки важливі та глибокі, що поза визначенням широкого кола ознак зрозуміти основні потреби, функції та стратегічні завдання формування такого класу в Україні неможливо [2, с.47-48]. Отже, серед ознак широкого, зовнішнього кола доцільно виокремити такі, як:

- самоідентифікація на основі визначення ціннісної та групової ідентичності;
- динамізм, здатність до самоорганізації та політичної діяльності;
- значний рівень впливу на тлі інших соціальних груп та прийняття владними структурами (усіх рівнів) рішень у галузі економіки, внутрішньої політики.

Як неодмінний елемент соціальної структури демократичного суспільства, середній клас надає їй необхідної гнучкості й динамічності, нейтралізує небезпечні для суспільної стабільності спроби інновацій, сумнівних соціальних експериментів. Існування середніх верств означає, що стабільно відтворюються стандарти та зразки поведінки, адекватні ціннісно-нормативним структурам демократичного суспільства, становищу груп у системі відносин власності й влади, суспільного поділу праці та господарювання.

Майже всі країни Європейського Союзу – це високорозвинені країни, де середній розмір ВВП складає від 11,9 тис. євро (Греція) до 49,3 тис. євро (Люксембург). По Україні за прогнозними розрахунками даний показник склав 4,1 тис. грн. Це свідчить про те, що вибір стандартів щодо ідентифікації середнього класу в Україні за стандартами європейських країн є проблематичним [4, с.43-44].

Прийнято вважати, що розвинена країна із стабільною економікою має прошарок середнього класу в межах 52-60 % дорослого населення. До оцінки ідентифікації середнього класу розвинених країн включені різні ознаки за пріоритетністю віднесення до цього класу. У більшості розвинених країн Європи і США в ці ознаки включені: доходи, рівень прибутку і споживання, рівень заробітної платні, рівень витрат, освіта, нерухомість.

Згідно з даними Світового банку за майновим станом до середнього класу у країнах, що розвиваються, зараховують громадян, дохід яких становить від 4 до 17 тисяч доларів на рік. На думку фахівців, феномен

«середнього класу» в Україні позбавлений базових матеріальних ознак: переважну більшість населення (95 %) за оцінками соціологів можна кваліфікувати як малозабезпечені або такі, що перебувають за межею бідності. Відтак, єдиним критерієм, що можна застосовувати при аналізі стану та рівня середнього класу у вітчизняних умовах, є самоідентифікація громадян з точки зору власної приналежності до середнього класу. Згідно з даними різних соціологічних опитувань, кількість громадян, які відносять себе до середнього класу коливається в межах 50 %.

Список використаних джерел

1. Александрова О. А. Средний класс в современном обществе / О. А. Александрова // Общество и экономика. – 1996. – № 6. – С. 57-78.
2. Бродська С.С., Оксамитна С.М. Класова самоідентифікація населення України / С. С. Бродська, С. М. Оксамитна // Наукові записки НаУКМА . Серія: Соціологічні науки. – 2001. – Т.19. – С. 44 -50.
3. Макеєв С.О. Процеси соціальної структуризації в сучасній Україні / С. О. Макеєв // Українське суспільство на порозі третього тисячоліття . – К., 1999. – С. 214-231.
4. Середній клас України : теорія та сучасні тенденції становлення / Авт. кол.: Бондар І.К., Бугаєнко Є.О., Бідак В.Я., Гуць М.І., Ковальова Н.М., Лич В.М., Мещанінова Г.Л., Сітнікова Н.П., Савенко О.Л., Саввов А.І., Сологуб О.П., Ярошенко Г.В. – К.: Видавничий Дім «КОРПОРАЦІЯ», 2004. – 582 с.

РЕФЕРЕНДУМ ЯК ФОРМА ПРЯМОЇ ДЕМОКРАТІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ І ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

*Шевчук Т.М.
студентка 4-го курсу
спеціальності «Політологія»
Факультету історії,
політології і міжнародних відносин*

*Науковий керівник -
Міщук М.Б.,
кандидат політичних наук, доцент*

На сьогоднішній день особливу роль у реалізації принципу народовладдя відіграє референдум як найбільш природна форма безпосередньої демократії. Завдяки рішенням референдумів була легітимізована незалежність багатьох держав, було вирішено територіальні суперечки, надано чинності конституціям, визначено ставлення населення різних держав до участі в міжнародних організаціях тощо. Але оцінка референдуму не є однозначно позитивною, адже він нерідко виступає засобом політичного маніпулювання і досягнення правлячими колами своїх цілей.

Метою роботи є дослідити сутність і види референдумів, їх конституційні межі, а також досвід організації і проведення цієї форми волевиявлення народу в демократичних країнах, який може бути використаний в Україні.

Інститут референдуму, як форма безпосереднього народовладдя є досить популярною темою досліджень як у вітчизняних, так і у зарубіжних науковців. Серед європейських дослідників референдуму окремо виділимо М. Квортрапа, який наразі є чи не найвідомішим фаховим спеціалістом із референдумної проблематики, К. Хессе, Ю. Дмитрієва, В. Ігнатенко. Проблематиці референдуму присвячено праці таких науковців, як американець К. Кобах і канадієць Л. ЛеДюк. Зокрема, серед вчених, які вивчали загальнотеоретичні аспекти правової природи референдуму слід виділити Ю. Тодику, М. Двіка, Г. Макарову, М. Оніщука, І. Павленко, В. Погорілка, О. Токар-Остапенко, В. Федоренка, В. Цоклан та ін. Сучасний стан функціонування інституту референдуму в Україні досліджують такі вітчизняні правники як: І. Словська, М. Ставнійчук, О. А. Придачук, М. Шункін та ін.

Термін «референдум» (з лат. referendum – те, що має бути повідомлене науковій літературі) розглядається як спосіб прийняття законів, ухвалення рішень з найважливіших питань суспільного життя шляхом прямого волевиявлення громадян під час всенародного голосування [5, с. 256]. Відмінність референдуму від виборів полягає в об'єкті волевиявлення: якщо на виборах таким об'єктом є кандидат чи список кандидатів, то на референдумі – законопроекти, питання внутрішньої і зовнішньої політики держави. Отже, наявність референдуму є продовженням волевиявлення індивідів.

У східній частині Європи розпад Радянського Союзу та Югославії призвів до утворення багатьох нових держав. У Західній же Європі навпаки – старі національні держави тривалий час виглядали міцними. Але цей фундамент також виявився розхитаним: у цілій низці західноєвропейських країн тепер наявні прагнення до незалежності, частково воєнізованого характеру. Шанси на втілення цих прагнень у життя – доволі різні [2, с. 48].

Більшість цивілізованих країн активно використовує загальнонародні референдуми для внесення змін до своїх конституцій, тобто для вирішення найбільш важливих питань загальнонаціонального характеру. У той же час серед 17 країн Західної Європи лише три – Бельгія, Нідерланди і Норвегія – взагалі не мають нормативних положень про референдуми у своїх конституціях, а шість відомих своїми демократичними традиціями країн – Нідерланди, Сполучені Штати Америки, Японія, Індія, Ізраїль, ФРН – ніколи не проводили загальнонародних референдумів [1, с. 89].

Новітня історія вітчизняних загальнонаціональних референдумів бере свій початок від референдуму 1 грудня 1991 р., який було призначено Верховною Радою Української РСР на підставі Закону Української РСР «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3 липня 1991 р. Попри певні сумніви у долі всенародного голосування, його результати були більш ніж переконливими – 90,3% громадян Української РСР проголосували за Акт проголошення незалежності України. Переконливі результати голосування сприяли тому, що, починаючи з 1 грудня 1991 р. по 31 січня 1992 р., Україну як суверенну незалежну державу визнали понад 100 країн [3, с. 43].

Американські дослідники виділяють такі види референдумів: референдум на рівні штату, місцевий референдум, референдум з приводу

конституції або певного закону, ще й дорадчий, обов'язковий, добровільний та референдум-петиція. Розглянемо їх детальніше.

1. Дорадчий референдум (його ще називають необов'язковим референдумом). Цей референдум виражає думку виборців з приводу тих чи інших питань і проводиться тоді, коли законодавчий орган шукає поради в електорату, поставивши певне питання на голосування. Причому законодавчий орган хоча й керується результатами цього голосування, але не пов'язаний з ним.

2. Обов'язковий референдум, який відбувається з питань ухвалення місцевих статутів або внесених поправок до них, а також при розгляді зміни муніципальних кордонів і надання певним муніципалітетам відповідних статусів.

3. Добровільний референдум, ініціюється законодавчим органом, який вирішив дозволити виборцям визначити політику у певному питанні, часто внаслідок його суперечливої природи.

4. Референдум-петиція – це своєрідний прямий референдум-протест, що забезпечує вето з боку громадян, даючи виборцям змогу за допомогою петицій зупинити запровадження певного закону, аж поки референдум остаточно визначить, чи потрібно скасовувати той закон.

Українські дослідники розрізняють два види референдумів: імперативні та консультативні. Критерієм цього поділу є правові наслідки рішень, прийнятих референдумами. Так, рішення референдумів першого виду мають вищу юридичну силу стосовно інших нормативно-правових актів органів державної влади та місцевого самоврядування, а рішення референдумів другого виду мають дорадчий характер і враховуються під час прийняття рішень відповідними державними органами [6, с. 26].

Підсумовуючи, зазначимо, що референдум є важливою формою прямої демократії, безпосереднього здійснення громадянами законодавчої влади. За процедурою, схожою на процедуру проведення політичних виборів, громадянам пропонують зробити свій вибір із альтернативних відповідей на поставлені питання. У сучасних демократичних країнах використовуються такі види референдумів: дорадчий, обов'язковий, добровільний, референдум-петиція. Вадю цього суспільно-політичного заходу (крім можливості упереджено тлумачити його) є те, що він призводить не до спільної, а до єдиної думки, яка ігнорує інше бачення вирішення проблеми, змушує до однозначного вибору вирішення складних, часто суперечливих питань. В Україні ідея проведення

референдумів ще не набула завершеного правового оформлення. У цьому сенсі їй може послужити досвід таких демократичних країн, як США, Швейцарія, Франція, Польща та ін. Вивчення досвіду демократичних країн у сфері проведення референдумів може бути визначене як перспектива подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Могилевець О. Референдум: швейцарський досвід та українські проблеми / О. Ю. Могилевець // Наукові записки: Політичні науки. – Т. 57. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. – 89 с.
2. Палєєва Ю. С. Референдум – загально визнаний демократичний інститут: історія і сучасність / Ю. С. Палєєва // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. – 2013. – № 1 (4). – 48 с.
3. Погорілко В. Ф. Референдуми в Україні: історія та сучасність : монографія / В. Ф. Погорілко, В. Л. Федоренко. – К. 2000. – 43 с.
4. Про Всеукраїнській референдум : Закон України № 5475-VI від 06.11.2012р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cvk.gov.ua/visnyk/pdf/2012_3/visnik_st_20.pdf
5. Рябов С. Політологія : словник понять і термінів / С. Г. Рябов. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Видавничий дім «КМ Академія», 2001. – 256 с.
6. Тетчер М. Виміри консерватизму / Маргарет Тетчер // Консерватизм : антологія. – 2-ге вид. / упор. О. Проценко, В. Лісовий. – К. : ВД «Простір», «Смолоскип», 2008. – 26 с.